

İNŞAAT SİGORTASI TEMİNATININ KAPSAMI

COVERAGE OF THE CONSTRUCTIONS INSURANCE

Fevzi TOPSOY*

Özet: İnşaat işleri, bünyesinde çok farklı riskler barındıran bir faaliyettir. Bu risklerden birisinin gerçekleşmesi durumunda bile, çoğu zaman, karşılanması imkânsız zararlar meydana geleceğinden müteahhitler, muhtemel risklerini güvence altına almak isterler. Bu amaçla uygulamada, “İnşaat Bütün Riskler Sigortası” geliştirilmiştir. Genel olarak inşaat sigortası, teminat müddeti içinde ve inşaat sahasında bulunduğu sırada, önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple meydana gelen zararı tazmin eder.

Anahtar Kelimeler: İnşaat, Bütün Riskler, İnşaat Sigortası, Sigorta Teminatı

Abstract: The construction works is an activity that includes very different risks. When one of the risks occurs, usually, the contractor cannot pay damages. Therefore, contractors want to secure these risks. In practice, “Constructions’ All Risks Insurance” has been developed. In general, construction insurance is an insurance that compensate the damages which occur in the warranty period, in the construction site and caused by unpredicted reason.

Keywords: Constructions, All Risks, Construction Insurance, Insurance Coverage

GİRİŞ

İNŞAAT sigortaları,¹ sigortacılık tarihine göre oldukça yeni bir sigorta türüdür. Türkiye’de ise ancak 1960’lı yıllardan sonra yangın sigortalarına eklenen klozlarla uygulanmaya başlanmıştır. 1970’li yıllardan

* Dr., ftopsoy@gmail.com

¹ Türkiye ve diğer ülkelerde inşaat sigortaları, hemen hemen istisnasız, “bütün riskler (all risks)” sigortası şeklinde uygulanmaktadır. Bu nedenle çalışmada “inşaat sigortası” terimi, “inşaat sigortası (bütün riskler)” ifadesini de kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

itibaren inşa hâlindeki binalar tarifesi esas alınarak bağımsız poliçeler düzenlenmeye başlansa da söz konusu sigorta türüne, 2000'li yıllara kadar fazla rağbet gösterilmemiştir. 17 Ağustos 1999 tarihli Marmara Depremi sonrasında yapı denetim ilkelerinin hukukî düzene kavuşturulması ve yine bu dönemde kamu ihalelerinde sigorta zorunluluğunun getirilmesi, inşaat sigortalarının ülkemizde de yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Genel anlamda inşaat sigortası, sigorta konusu yapı ile yapının inşasında kullanılan malzemelerde ve varsa poliçede sayılan diğer değerlerde, önceden bilinmeyen ve ani sebeple oluşan zararları teminat altına alan bir mal sigortasıdır. Bununla birlikte ek teminatlarla sigortanın, sorumluluk ve/veya malvarlığı sigortasını da kapsayacak şekilde kombine bir sigorta olarak uygulanması da mümkündür.

Genel olarak inşaat sigortaları, bütün riskler (*all risks*) sigortası olarak uygulanır. Dolayısıyla, poliçede açık şekilde teminat dışı olarak sayılan rizikolar haricinde kalan, önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple meydana gelen bütün zararların, sigorta teminatının kapsamında olduğu kabul edilir.² İnşaat sektörünün kendine özgü riskleri dikkate alındığında,³ bütün riskler uygulamasının, sigorta teminatının kapsamını oldukça genişlettiği ve meydana gelen zararın sigorta teminatı kapsamında olup olmadığı konusunda uyumsuzluk yaşanması ihtimalini artırdığı tartışmasızdır. Bu açıdan, mevcut inşaat sigortası sözleşmesinin kapsamı, sınırları ve varsa özel şartlarının yanlış anlaşılmaya yol açmayacak şekilde belirlenmesi oldukça önemlidir.

Bu önemi nedeniyle çalışmada; inşaat sigortalarının niteliği, konusu ve teminatının kapsamı açıklanmaya çalışılarak, inşaat sigortası teminatının dışında kalan hususlar ile teminat sınırlarının neler olduğu tartışılmıştır. Özellikle çalışmada, teminat kapsamının genişletilmesinin mümkün olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

² Lauren E. Roberts, "All-Risk Property Insurance: Problems in Determining the Scope of Coverage", *Insurance Counsel Journal*, 1986, Vol. 43, s. 88.

³ Her bir inşaat projesi can ve mal güvenliğini tehdit eden potansiyel riskler içerir. Bu tehlikelerin pek çoğu da müteahhitlerin kendi faaliyetleri nedeniyle doğar. Terry J. Galganski, "Owners and Contractors Protective Liability: An Insurance Tool in Construction", *The Construction Lawyer*, 1995, Vol. 15, s. 8.

I. İNŞAAT SİGORTASI KAVRAMI VE TARİHSEL SÜREÇ

A) TANIM

İnşaat sigortalarının kesin bir tanımı bulunmamakla birlikte, doktrinde birbirine çok benzeyen çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Örneğin *Metezade*⁴ ve *Çeker*⁵ inşaat sigortasını, “sigorta konusunu teşkil eden değerlerin, teminat müddeti içinde, inşaat sahasında bulunduğu sırada, inşaat süresinde önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple herhangi bir zıya ve hasara uğraması hâli teminat” altına alan sigorta; *Ulaş* ise *Metezade*'ye atfen, “inşaatlardaki önceden görülmeyen kazaların sigorta konusu inşaat ile ilgili diğer müstemilat ve tesislerde oluşturacağı hasarları” güvence altına alan sigorta olarak tanımlamaktadır.⁶

Doktrindeki bu tanımlar ve özellikle İnşaat Sigortası Genel Şartları (İSGŞ)'nin “Sigortanın Kapsamı” başlıklı A.1 maddesi uyarınca inşaat sigortasını; sigorta konusu değerlerin, inşaat sahasında bulunduğu sırada ve inşaat süresinde, poliçede gösterilen istisnalar hariç olmak üzere, önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple zıya ve hasara uğramasını teminat altına alan sigorta olarak tanımlamak mümkündür.

B) TERMİNOLOJİ

Genel olarak doktrin ve uygulamada inşaat sigortası “İnşaat Bütün Riskler (*All Risks*) Sigortası” şeklinde ifade edilmekte ve öyle uygulanmaktadır. Sigortacılıkta ise bütün riskler (*all risks*) terimi, “sebebi ve yıkımın büyüklüğü ne olursa olsun her türlü arzî hasarlar” anlamındadır.⁷ Bununla birlikte bu kayıt, sigortacının herhangi bir sınırlama olmaksızın bütün riskleri üstlendiği anlamına da gelmez.⁸

⁴ Zihni Metezade, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991, s. 102.

⁵ Mustafa Çeker, *Sigorta Hukuku*, B. 13, Adana 2016, s. 230.

⁶ Işıl Ulaş, *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*, B. 8, Ankara 2012, s. 426. Doktrindeki diğer tanımlar için bkz. Ali Ayli, *İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko*, Ankara 2012, s. 33; Ayşe Ö. Algün, “İnşaat (Bütün Riskler) Sigortası”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, s. 36.

⁷ Yaşar Karayalçın, “Taşıma Sigortalarında “All Risks” (Bütün Riskler) Klozu”, *Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler - Tartışmalar*, Ankara 1984, s. 217 (Anılış: “All Risks”); Mertol Can, *Türk Özel Sigorta Hukuku*, B. 3, Ankara 2009, s. 40 (Anılış: Özel Sigorta).

⁸ Meltem D. Güner, “Yapı Sigortalarında Teminatın Kapsamı”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000,

Sigorta hukukunda bütün riskler kaydı, genel olarak, rizikoyu doğuran sebeple ilgili olup; rizikonun zaman veya mekân yönünden sınırlandırılmasıyla ilgilenmez.⁹ Dolayısıyla, bütün riskler kaydı, sigorta sözleşmesini; konu, zaman veya mekân sınırı olmaksızın bütün rizikoların teminat kapsamına alındığı bir sigortaya dönüştürmez. Aksine, sigorta poliçesinde sayılan rizikoların haricindeki bir sebepten ileri gelen kayıplara teminat sağlar.¹⁰ Diğer bir ifadeyle terim, poliçede açık şekilde istisna tutulmayan bütün rizikoların, sigorta teminatının kapsamında olduğunu gösterir.¹¹

Bütün riskler kaydını taşıyan sigorta poliçelerinde, hangi rizikoların teminat kapsamında olduğu sayılmaz. Tersine, sigorta teminatının kapsamı dışında kalan rizikolar poliçede teker teker gösterilir. Poliçede kapsam dışında olduğu belirtilen rizikoların haricindeki bütün risklerin ise sigorta teminatının kapsamında olduğu kabul edilir.¹²

İSGŞ'nin A.1. maddesinde, inşaat sigortasının, sigorta konusu değerlerin, "poliçede gösterilen istisnalar dışında kalan" önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple zıya ve hasara uğraması hâlini teminat altına aldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla inşaat sigortalarındaki "bütün riskler" terimi de sadece poliçede sayılan istisnaların teminat dışında kaldığını; bunun haricindeki diğer bütün rizikoların teminat kapsamında olduğunu ifade eder.¹³ Bu açıdan, inşaat sigortalarında teminat dışı olarak

s. 25. Aksi hâlde sigorta sözleşmeleri sigortacı açısından çekilmez hale gelirdi. Karayalçın, "All Risks", s. 215.

⁹ Ayli, s. 34. Karayalçın, Anglo-Sakson hukukunda yer alan "all risks" teriminin, Kıta Avrupası hukuk sistemindeki genellik ilkesinin benimsendiği sigorta poliçelerini belirtmek amacıyla kullanıldığını bildirmektedir. Karayalçın, "All Risks", s. 218.

¹⁰ Gail S. Kelley, Construction Law: An Introduction for Engineers, Architects, and Contractors, New Jersey 2013, s. 200. İngiliz hukukunda da standart bütün riskler sigortasının, "Sigorta sözleşmesinde yer alan veya kabul edilen şartlara bağlı olarak sigortacının, sigortalı eşyaya, sigorta konusu yerde, Temel Sigorta İşleri ile bağlantılı olarak sigorta süresi içerisinde, sayılan istisnalar haricinde, her ne sebepten olursa olsun meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlü sigorta" olarak tanımlandığı bildirilmektedir. Marshall Levine - Roger T. Haar, Construction Insurance and UK Construction Contracts, B. 2, Oxon 2008, s. 157.

¹¹ Gordon Hilliker, "All Risk Insurance - Insuring the Unknown", Advocate Vancouver, 1984, Vol. 42, s. 569.

¹² Robert Hogarth (ed.), Insurance Law for the Construction Industry, Oxford 2008, s. 169.

¹³ Dolayısıyla sigorta tazminatı almak amacıyla yapılan kasıtlı zarar da teminat dışı

sayılan rizikoların tartışmaya yol açmayacak şekilde poliçede gösterilmesi oldukça önemlidir.¹⁴ Aşağıda ayrıntılı olarak inceleceği üzere,¹⁵ sigorta teminatı kapsamı dışında kalan rizikoların bir kısmının ek sözleşmeyle teminat kapsamına alınması mümkün iken (İSGŞ m. A.3); diğer bir kısım rizikolar mutlak şekilde teminat dışında bırakılmıştır (İSGŞ m. A.4).

C) TARİHSEL SÜREÇ

İnşaat sigortaları, ilk olarak, mühendislik sigortaları¹⁶ bünyesinde İngiltere’de uygulanmaya başlanmıştır. İngiltere’de mühendislik sigortalarının zorunlu ve standart sigorta sözleşmeleri şeklinde gelişim göstermesi,¹⁷ dolaylı olarak inşaat sigortalarının da yaygınlaşmasını sağlamıştır.

İlk bağımsız inşaat sigortası poliçesinin 1929 yılında, yine İngiltere’de, *Thames* nehri üzerindeki *Lamberth* Köprüsü inşaatı için yapıldığı bilinmektedir.¹⁸ Bu dönemde henüz genel şartlar oluşturulmadığından, poliçeler çoğunlukla müteahhidin talebi üzerine ve genel olarak yangın rizikosuna karşı hazırlanmıştır. Diğer rizikolar ise özel klozlar şeklinde eklenmiştir.¹⁹

İnşaat sektöründeki gelişmelere paralel olarak 1930’lu yılların başlarında, İnşaat Müteahhitleri Federasyonu (*Federation of Civil Engineering Contractors*) ve Kontrol Mühendisleri Birliği (*Association of Consul-*

şındadır. F. Malcom Cunningham – Amy L. Fischer, “Insurance Coverage in Construction – The Unanswered Question”, *Tort and Insurance Law Journal*, 1998, Vol. 33, I. 4, s. 1064.

¹⁴ Ayli, s. 35.

¹⁵ Bkz. IV. D ve E başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁶ Mühendislik sigortaları özellikle buharlı kazanların patlaması nedeniyle meydana gelen kazaları teminat altına almak üzere On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Bu amaçla ilk sigorta şirketi “Steam Boiler Assurance Company” adıyla 1859 yılında yine İngiltere’de kurulmuştur. Hünkar B. Geyik, “İnşaat All Risk Sigortalarında Risk Değerlendirmesi ve Uygun Fiyatlandırma İçin Öneriler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 33.

¹⁷ Nael G. Bunni, *Risk and Insurance in Construction*, B. 2, Londra 2003, s. 14.

¹⁸ Cahit Nomer, *Contractors’ “All Risks” Sigortaları*, İstanbul 1966, s. 7; Güner, s. 2; Bunni, s. 14.

¹⁹ Nomer, s. 7; Ayli, s. 25.

ting Engineers) tarafından birtakım özel şartlar hazırlanmıştır.²⁰ Yine bu dönemde (1934 yılında) Almanya’da ilk özel inşaat sigortası, 1924 yılında uygulamaya konulan montaj sigortasından türetilerek yapılmıştır.²¹ 1935 yılında ise İrlanda Elektrik Dağıtım Kurumu tarafından ilk standart formlar kullanılmaya başlanmıştır.²²

İkinci Dünya Savaşı sonrasında inşaat sektöründeki gelişmeler, özellikle hidroelektrik santrali gibi devasa yatırımlardaki muhtemel rizikolar, inşaat sigortasına olan ihtiyacı artırmıştır.²³ 1945 yılında İnşaat Müteahhitleri Federasyonu ile Kontrol Mühendisleri Birliği tarafından ilk genel şartlar hazırlanmıştır. Aynı dönemde Almanya’da ilk ulusal genel şartlar oluşturulmuştur.²⁴

Türkiye’de ise ilk inşaat sigortaları uygulamaları, 1960’lı yıllarda, yangın sigortası poliçelerine eklenen klozlarla başlamıştır. “İnşaat Hâlindeki Binalar Tarifesi” esas alınarak hazırlanan poliçelere sel basması, deprem, araç çarpması, cisim düşmesi gibi rizikolar tek tek sayılmak suretiyle sözleşmeler yapılmaya çalışılmıştır.²⁵ 1970’li yıllarda “Makine ve Montaj Sigortaları Tarife Komitesi’nin” kurulmasıyla birlikte sözleşmeler genel şartlara bağlanmış; 1980’li yıllarda ise Mühendislik Sigortaları adı altında ayrı bir sigorta dalı oluşturulmuştur.

Sigortacılık alanındaki bu gelişmelere karşın, inşaat sektörünün kendine özgü sorunları, özellikle yapı denetimindeki boşluklar ve inşaat faaliyetinde rol alan aktörlerin sorumluluğundaki belirsizlik, inşaat sigortasının yaygınlaşmasını olumsuz etkilemiştir.²⁶ 17 Ağustos 1999 tarihli Marmara Depremi sonrasında yapı denetiminin hukukî düzene kavuşturulması ve Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu’nun²⁷ 9. maddesiyle yüklenicilere sigorta zorunluluğu getirilmesi, inşaat sigortalarının Türkiye’de de yaygınlaşmasını sağlamıştır.

²⁰ Nomer, s. 8; Ayli, s. 26.

²¹ Louis Wassmer, *Contractors’ All Risks Insurance*, Zürih 1998, s. 5.

²² Bunni, s. 14. Buna karşın uygulamada özellikle Almanya’da geliştirilen poliçeler daha fazla rağbet görmüştür.

²³ Güner, s. 3; Ayli, s. 25; Bunni, s. 14.

²⁴ Bunni, s. 15.

²⁵ Güner, s. 3.

²⁶ Zihni Metezade, “İnşaattan Doğan Sorumluluk ve Zarar Sigortaları (Yapı Sigortaları)”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, 1999, S. I, s. 86.

²⁷ RG, 22.01.2002, Sayı: 24648.

II. İNŞAAT SİGORTASININ KONUSU, NİTELİĞİ VE TARAF LARI

A) KONUSU

Genel anlamda inşaat sigortaları, yüklenicinin eser sözleşmesi uyarınca ifayla yükümlü olduğu yapının²⁸ inşasını teminat altına alır. Diğer bir ifadeyle sigortacı, sigortalının eser sözleşmesiyle ifayla yükümlü olduğu yapı tamamlanıncaya kadar ortaya çıkacak beklenmedik rizikoları üstlenir.²⁹ Dolayısıyla inşaat sigortasının konusunu, inşa edilmekte olan yapı ile bu yapının ortaya çıkması için kullanılan malzemeler ve yerine getirilmekte olan hizmetler üzerindeki menfaatler oluşturur.³⁰ Ayrıca, sözleşmede açıkça belirtilmesi hâlinde, inşaat faaliyetinde kullanılan iş makineleri ve ekipmanlar, geçici şantiye barakaları, şantiye tesisleri ve araçları da sigortanın konusuna dâhil edilebilir.³¹

Her türlü inşaat faaliyeti, sigorta sözleşmesinin konusu olabilir. Basit bir ev inşaatından gökdelen, köprü, otoyol, hidroelektrik veya nükleer santral gibi devasa yatırımlara kadar her türlü inşaat faaliyeti, inşaat sigortası ile teminat altına alınabilir. Hatta baraj tribünü veya jeneratör montajı gibi inşaat kavramına girmeyen hususlar için de inşaat sigortası sözleşmesi yapılması mümkündür.³²

İnşaat sigortasının konusunu, kural olarak, inşa edilmekte olan yapı ile bu yapının inşasında kullanılan malzemelerde (ve varsa diğer kıymetlerde) ani ve beklenmeyen bir nedenle ortaya çıkan zıya ve hasarlar oluşturur. *“İnşaatın gecikmesinden, kısmen veya tamamen durmasından, taahhüdün tamamlanamamasından, akdin feshinden veya cezaî şartların*

²⁸ TBK'nın 470 vd. maddelerinde “eser” terimi kullanılsa da çalışmada “yapı” ifadesi; bina ile sözleşme uyarınca meydana getirilmek istenen eser terimlerini kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

²⁹ Çeker, s. 230.

³⁰ “İnşaat sigortası ile, yapı inşaat ve yapı teçhizatı ile tesisleri sigorta kapsamına alınır.” 11. HD, 10.02.2006, E. 376, K. 1565 (Müktedir Lale – İhsan Akgül, Sigorta Hukuku, C. I, Ankara 2011, s. 572).

³¹ İSGŞ m. A.3.a ve b. Ayrıca bkz. Ulaş, s. 426. İngiltere’de de inşaat sigortasının konusunu; inşa edilmiş veya edilmekte olan kalıcı yapılar, şantiye, iskele veya büyük projelerde su katmanının altında çalışmak üzere hazırlanan batardo gibi geçici yapılar ile projede kullanılan alet, makine ve diğer ekipmanların oluşturduğu bildirilmektedir. Levine – Haar, s. 158; Hogarth, s. 167.

³² Çeker, s. 230. Bu hususta ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Algün, s. 235.

uygulanmasından ileri gelen zararlar dâhil kâr kaybı ve estetik kusurlar gibi her türlü netice zararları” ise inşaat sigortalarının kapsamı dışındadır (İSGŞ m. A.4.k). Bu açıdan, inşaat sigortası, eserin zamanında ve sözleşmede öngörüldüğü şekilde teslim edilmemesi nedeniyle ortaya çıkan zarar ve diğer kayıpları karşılamaz. Ayrıca mühendis ve işçi gibi inşaatta çalışan kişilerin uğrayacağı zararlar da sigorta konusunun dışındadır.³³ Buna karşılık, ek sözleşme ile üçüncü kişilerin maruz kalacağı zararların sigorta teminatı kapsamına dâhil edilmesi mümkündür (İSGŞ m. A.3.d).

B) NİTELİĞİ

Bilindiği üzere sigortalar, TTK’da zarar ve can sigortaları; doktrinde ise tazminat ve bedel sigortaları şeklinde ikili tasnife tabi tutulur³⁴. TTK’daki tasnife göre inşaat sigortaları, zarar sigortası türlerinden mal sigortası niteliğindedir.³⁵ Zira yukarıda vurgulandığı gibi inşaat sigortası sözleşmesiyle sadece inşa edilmek istenen yapı ile yapının inşaatında kullanılan malzeme ve diğer değerler üzerindeki menfaatler teminat altına alınır.

İnşaat sigortası sözleşmesinin kurulabilmesi için sigorta ettirenin, sigortanın konusunu oluşturan değerlerin maliki olması zorunlu değildir. Sigorta ettirenin bu değerler üzerinde para ile ölçülebilen bir menfaatinin (alacak, sınırlı aynı hak vb.) bulunması yeterlidir. Buna karşılık zenginleşme yasağı ve halefiyet ilkeleri başta olmak üzere, zarar sigortalarının bütün ilke ve kurumları inşaat sigortalarında da uygulanır.

İSGŞ’nin A.3.d maddesi uyarınca, ek sözleşmeyle, “Üçüncü şahısların maruz kalacağı zararlar nedeniyle sigortalıya düşecek *hukukî sorumluluklar(ın)*” sigorta teminatı kapsamına alınması mümkündür.

³³ Müteahhit, hizmet sözleşmesi ile kendisine bağlı çalışan kişilerin uğrayacağı zararlar için bağımsız bir İşveren Sorumluluk Sigortası yaptırmalıdır.

³⁴ Sigortaların tasnifi için genel olarak bkz. Can, Özel Sigorta, s. 28; Rayegân Kender, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, B. 12, İstanbul 2013, s. 202; Samim Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku*, C. I, İstanbul 2016, s. 15.

³⁵ Zira kısmî veya tam hasar durumunda tazminat tutarı, sigorta kapsamındaki şeyin hasardan bir gün önceki duruma getirilmesidir (İSGŞ m. B.3). Bununla birlikte sigorta sözleşmesinin, ek sözleşmeyle malvarlığı sigortasına çevrilmesi mümkündür. Alman sigorta hukukunda da inşaat sigortalarının, mal sigortası olduğu bildirilmektedir. Ayli, s. 56; Algün, s. 46.

Bu durumda inşaat sigortası, mal ve sorumluluk sigortası birleşimi bir kombine sigorta niteliği kazanır.³⁶

Doktrinde yapılan tasnife göre ise inşaat sigortaları öncelikle tazminat sigortasıdır. Dolayısıyla sigortacı, riziko gerçekleştiğinde, üst sınır sigorta bedeli olmak üzere sadece sigortalının gerçek zararını tazmin eder (TTK m. 1459).³⁷ Yine sigorta tazminatının hesaplanmasında TTK'nun eksik (TTK m. 1462), aşkın (TTK m. 1463) ve çifte sigorta (TTK m. 1467) ile ilgili hükümleri dikkate alınır (İSGŞ m. A.6 ve A.7).

İnşaat sigortası aynı zamanda aktifin sigortasıdır.³⁸ Zira inşaat sigortasıyla, kural olarak, sigortalının malvarlığının aktif kısmındaki değerler teminat altına alınır. Bununla birlikte, üçüncü kişilerin maruz kalacağı zararların da teminat kapsamına alınması durumunda (kombine sigorta) inşaat sigortası, hem aktifin hem de pasifin sigortası türüne döner.

İnşaat sigortası, kural olarak, ihtiyarî sigortadır. İş sahibinin kamu kurum veya kuruluşu olduğu kamu ihale sözleşmesi kapsamındaki yapım işlerinde yükleniciye sigorta yaptırma zorunluluğunun getirilmiş olması³⁹ inşaat sigortalarını, Sigortacılık Kanunu'nun 13(1) maddesi anlamında zorunlu sigorta hâline getirmez. Zira Sigortacılık Kanunu'nun 13(1) maddesi gereği zorunlu sigortalar kamu yararı açısından gerekli görüldüğü hâllerde Bakanlar Kurulunca ihdas edilebilir. Aynı zamanda kamu ihale sözleşmesi kapsamındaki sigorta zorunluluğu, tek başına sözleşmenin feshi nedeni de değildir.⁴⁰ Sadece somut olayın özelliklerine göre sözleşme ilişkisi içerisinde birtakım yaptırımları gündeme getirir.⁴¹

Yargıtay da sözleşmede inşaat sigortası yapılmasının zorunlu olmasına rağmen yüklenicinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi-

³⁶ İnşaat sigortalarının uygulamada çoğunlukla kombine olarak düzenlendiği hususunda bkz. Güner, s. 2.

³⁷ "... (İ)hale indirimi de yüklenicinin kârından yaptığı fedakârlık olup, böyle bir sigorta ilişkisinde gerçek zararın hesaplanmasında nazara alınmaz." 11. HD, 05.04.2002, E. 10433, K. 3147 (Lale - Akgül, s. 572).

³⁸ Algün, s. 58.

³⁹ Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu m. 9.

⁴⁰ İ. Hasan Duman, İnşaat Hukuku, B. 7, Ankara 2015, s. 339.

⁴¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Muhsin Altun, "Kamu Yapım İşlerinde Müttaahhitlerin "All Risks" Sigorta Yükümlülüğü", *Sayıştay Dergisi*, 1999, S. XXXII, s. 54-60.

ni, sözleşmenin feshi olarak kabul etmemektedir.⁴² Bu anlamda, inşaat sigortası alanında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin, Sigortacılık Kanunu'nun 13(1) maddesi anlamında inşaat sigortası yapma yükümlülüğünden bahsedilemez.⁴³

C) Türleri

Uygulamada inşaat sigortaları, münferit teminatlı (*project insurance*) veya abonman poliçeler (*floaters policies*) şeklinde iki türde yapılabilir. Bunlardan münferit teminatlı inşaat sigortası, her bir proje veya bir projenin belirli kısımları için ayrı ayrı yapılan sözleşmelerdir.⁴⁴ Abonman inşaat sigortası sözleşmesiyle ise belirli bir süre içerisinde üstlenilen bütün inşaat işlerinin, belli bir bedele kadar teminat kapsamına alınması mümkündür.⁴⁵

Abonman inşaat sigortaları önemli derecede prim avantajı sağlasa da ülkemizde çoğunlukla münferit teminatlı sözleşmeler tercih edilmektedir. Ayrıca abonman sözleşmelerinin genel olarak on iki aylık süre için düzenlenmesi nedeniyle özellikle baraj, köprü gibi uzun ve riskli projeler için avantajlı olmadığı bildirilmektedir.⁴⁶

D) Tarafları

Bilindiği üzere sigorta sözleşmesinin tarafları; sigortacı ile sigorta ettirendir. Bunlardan sigortacı, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun⁴⁷ 3. maddesine uygun şekilde kurulan ve faaliyet gösteren sigorta şirketi-

⁴² Yargıtay, yüklenicinin sadece geçerli şekilde kurulacak bir sigorta sözleşmesi kapsamında kalacak zararları için tazminat talebinin olmayacağına hükmetmiştir. 15. HD, 25.11.2011, E. 5956, K. 6863 (Duman, s. 339).

⁴³ Bilindiği gibi Sigortacılık Kanunu'nun 13(1) maddesinin ikinci cümlesi uyarınca sigorta şirketleri, faaliyet gösterdiği sigorta branşlarının kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamazlar. Bu husus ve sözleşme ile getirilen sigorta yapma zorunluluğu hakkında ayrıntılı değerlendirme için bkz. Can, Özel Sigorta, s. 26.

⁴⁴ Bu tür sözleşmeler zıya ve hasarlar için sınırlı teminat verse de genel olarak iş sahibi tarafından, müteahhit ve bütün alt müteahhitler adına kombine sigorta şeklinde düzenlenmektedir. Levine – Haar, s. 99.

⁴⁵ Levine – Haar, s. 100; Güner, s. 20; Ayli, s. 60.

⁴⁶ Güner, s. 20; Ayli, s. 61.

⁴⁷ RG, 14.06.2007, Sayı: 26552.

dir. Aynı zamanda sigorta şirketi, inşaat sigortaları konusunda Hazine Müsteşarlığı'ndan ruhsat almış olmalıdır.⁴⁸ Aksi takdirde sigortacı açısından cezaî yaptırım;⁴⁹ sigorta ettiren yönünden ise eksik borç hükümlerinin uygulanması⁵⁰ gündeme gelebilir.

İnşaat sigorta sözleşmesinin diğer tarafı olan sigorta ettiren ise rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunan kimselerdir [TTK m. 1453(1)]. Bu kişilerin malik olması zorunlu değildir. Zira yapı veya yapının inşasında kullanılan malzeme ya da diğer şeyler üzerinde para ile ölçülebilir menfaati olan herkes, bu menfaatini sigorta ettirebilir. Kuşkusuz bu kişilerin başında iş sahibi olan gerçek ya da tüzel kişiler gelir. Zira işin yapılması esnasında ortaya çıkacak zarardan öncelikle etkilenecek olan kişi, iş sahibidir. Ayrıca iş sahibine sözleşmeyle bağlı olan mimar, mühendis veya müteahhitler ile taşeronlar da menfaatlerini inşaat sigortasıyla teminat altına alabilirler.⁵¹

Hayatın olağan akışı içerisinde sigorta ettiren, inşaat üzerinde bulunan kendi menfaatini sigorta ettirir. Dolayısıyla, genel olarak, inşaat sigortalarında sigorta ettiren, aynı zamanda sigortalıdır. Bununla birlikte iş sahibinin kamu kurum ya da kuruluşu olduğu yapıım işlerinde, sigorta ettiren ile sigortalının belirlenmesinde güçlük yaşanabilir. Zira kamu ihalesi şeklinde yapılan eser sözleşmelerinde, inşaat malzemeleri üzerindeki mülkiyetin, bunların şantiyeye depo edildiği andan itibaren idareye geçtiği bildirilmektedir.⁵² Bu açıdan, ortaya çıkan zararın

⁴⁸ Ülkemizde inşaat sigortası, "Genel Zararlar" sigorta branşı altında ve genel olarak bütün hayat dışı sigorta grubunda faaliyet gösteren sigorta şirketleri tarafından yapılmaktadır. 23.03.2017 itibarıyla sadece sekiz hayat dışı sigorta şirketi bu branşta ruhsata sahip değildir.

⁴⁹ "... (R)uhsatsız faaliyet gösterenlerin işyerleri, Bakanın talebi üzerine valiliklerce bir yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılacağı gibi ilan ve reklamları da durdurulur ya da toplatılır." Sigortacılık Kanunu (SK) m. 23(1).

⁵⁰ "Ruhsatsız bir şirket ile onun bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Borçlar Kanunu'nun 604 ve 605 inci maddeleri uygulanır." TTK m. 1401(2).

⁵¹ İnşaat sigortası sözleşmesi inşaat sahibi tarafından yapılabileceği gibi müteahhit tarafından da yapılabilir. Bkz. Ulaş, s. 426.

⁵² Edip Şimşek, "Devlet İhale Kanunu Açısından İnşaat Sözleşmeleri", İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1996, s. 203.

sigorta sözleşmesine dâhil olup olmadığı⁵³ ve özellikle rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta tazminatının kime ödeneceği önemli bir sorun olarak ortaya çıkar.

Yargıtay, önceki tarihli kararında, poliçede sigortalı olarak iş sahibinin gösterilmiş olmasına rağmen, inşaatın kesin kabulüne kadar müteahhidin menfaatinin devam ettiğine, dolayısıyla rizikonun gerçekleşmesi durumunda dava hakkının müteahhide intikal ettiğine hükmetmiştir.⁵⁴ 2007 tarihli sonraki kararında ise yüklenicinin sigorta ettiren; iş sahibi idarenin ise sigortalı olduğundan yola çıkan Yargıtay, sigorta sözleşmesinin başkası adına yapılmış olduğunu değerlendirerek, sigorta ettiren müteahhidin, dava ehliyetine sahip olup olmadığına mahkeme tarafından ayrıca incelenmesi gerektiği yönünde karar vermiştir.⁵⁵

İster özel - ister kamu ihale sözleşmesi olsun, inşaat faaliyetinin bütün aktörleri birbirlerine sözleşme ilişkisiyle bağlı olduğundan taraflar arasında, inşaat sigortası kapsamında, çapraz bir sorumluluğun⁵⁶ bulunduğu kabul edilir.⁵⁷ Bu nedenle uygulamada sigortacıların, tarafların hepsini (iş sahibi, yüklenici, taşeron) sigortalı olarak görme eğiliminde olduğu bildirilmektedir.⁵⁸

⁵³ "Deneme çalışması esnasında riziko sebebiyle zayı edilen suyun davacıya ait değil, dava dışı hazineye ait olduğu anlaşılmaktadır. Davacının zayı edilen suyu satın aldığı yolunda bir iddia ileri sürmediğine göre, zayı edilen suyun sigorta kapsamında olmadığı kabulü gerekir." 11. HD, 26.05.2014, E. 17724, K. 9660. www.kazanci.com.tr (Erişim tarihi: 23 Mart 2017).

⁵⁴ 11. HD, 15.12.1983, E. 5111, K. 5709 (Ulaş, s. 426). Benzer bir karar için bkz. 11. HD, 11.07.2006, E. 8032, K. 8256 (Lale - Akgül, s. 573).

⁵⁵ 11. HD, 0910.2007, E. 9653, K. 12603 (Ulaş, s. 426).

⁵⁶ İnşaat sigortası sözleşmelerinde çapraz sorumluluk, poliçenin "sigortalının adı" bölümünde isimleri yazılı gerçek veya tüzel kişilerin birbirlerine karşı üçüncü kişi olarak kabul edilmesini ve dolayısıyla birbirlerine vereceği zararların da teminat altına olduğunu ifade eder. Münih-Re Klozları (Munich-Re Clauses - MR Kloz) 002.

⁵⁷ "Poliçe tanzimi sırasında, alt eser sözleşmesi olmasa da, poliçe süresi içerisinde sigortalı yerine kaim olan alt yüklenicinin eylemlerinin poliçe kapsamına başka taraflarca aldırıldığı kabulü gerekir. Alt yüklenici X Ltd.Şti'nin nihai sorumlu olarak verdiği zararlardan, davalılardan asıl yüklenici Y. A.Ş.'nin ve sigortacısı diğer davalı sigorta şirketinin de sorumlu olduğu ... (poliçede) teminat dışı kalan haller arasında, taşeron eliyle verilecek zararların sayılmadığı gözetilmelidir." 11. HD, 08.05.2006, E. 5105, K. 5319 (Lale - Akgül, s. 572).

⁵⁸ Güner, s. 22; Ayli, s. 66.

III. İNŞAAT SİGORTASININ KAPSAMI VE ANA TEMİNATLAR

A) Kapsamı

Yukarıda vurgulandığı gibi inşaat sigortaları, bütün riskler (*all risks*) sigortası şeklinde uygulanır. Dolayısıyla sigorta konusunu oluşturan bütün değerler, kural olarak, her türlü riske karşı teminat altındadır. Bununla birlikte, diğer bütün riskler sigortalarında olduğu gibi inşaat sigortalarında da sebebi ne olursa olsun her türlü zarar teminat altına alınmamış; bazı riskler için ek sözleşme yapılması zorunluluğu aranırken (İSGŞ m. A.3), bir kısım rizikolar teminat dışında bırakılmıştır (İSGŞ m. A.4).⁵⁹ Bu anlamda, İSGŞ'nin A.3 ve A.4 maddelerinde sayılanların⁶⁰ dışında kalan bütün kıymet ve rizikolar, kendiliğinden inşaat sigortası teminatının kapsamına dâhildir. Hatta İSGŞ'nin A.3 ve A.4 maddesinde sayılan istisnaların ek sözleşmeyle sigorta kapsamına alınarak, sigorta teminatının daha da genişletilmesi mümkündür.

İnşaat sigortalarında sigortacılar, sigorta teminatı kapsamına dâhil her türlü zarardan sorumlu değildir. Sigortacının sorumluluğunun doğması için zararın, aynı zamanda, “önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple” meydana gelmiş olması da gereklidir. Diğer bir ifadeyle sigortacılar, sadece sözleşme ile teminat dışında bırakılmamış olan önceden bilinmeyen ve ani bir sebepten ileri gelen zararlardan sorumludur.⁶¹

“Önceden bilinmeme”, sigorta hukukundaki anlamıyla bir olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin bilinmemesinin, yani rizikonun karşılığıdır.⁶² Zira sigorta hukuku anlamında riziko, ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen kişi veya malvarlığını tehdit eden olaylardır.⁶³ “Ani bir sebeple meydana gel-

⁵⁹ Sözleşme serbestisi kapsamında tarafların, emredici hükümlere aykırı olmayan rizikoları da teminat kapsamına almalarının önünde hukuki bir engel olmamalıdır. Bununla birlikte uygulamada sigortacıların, sigorta ettirene prim avantajı sağlayacak bu rizikoları teminat kapsamına almaktan kaçındıkları bildirilmektedir. Güner, s. 28.

⁶⁰ İSGŞ'nin A.3(1) maddesi uyarınca tarafların, ek sözleşmeyle, madde metninde teminat dışı olarak sayılan hususları da teminat altına almaları mümkündür.

⁶¹ Yaşar Karayalçın, “İnşaat Montaj “All Risks” Sigortası”, Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler, C. V, Ankara 1997, s. 112 (Anılış: “İnşaat Montaj”).

⁶² Aynı yönde Güner, s. 28. Terimin isabetli olmadığı, yerine “beklenmedik olma” ifadesinin kullanılması gerektiği yönünde bkz. Ayli, s. 69.

⁶³ Ayrıntılı bilgi özellikle sigorta hukuku bağlamında “tehlike” ve “riziko” kavramları için bkz. İnci D. Kaner, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike ile İlgili Görevleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1994, C. LIV, S. 1-4,

me” kavramı ise zararın, zamansal olarak hızla seyretmesi;⁶⁴ fasılasız ve birdenbire gerçekleşmesini ifade eder.⁶⁵

Fasılasız ya da ani olma, sonucun bir anda ortaya çıkmasını gerektirmez. Aşırı yüklenen vincin önce yan yatması ve iki gün sonra tamamen çökmesi nedeniyle yapı eserinin zarar görmesi örneğinde olduğu gibi sonuç iki gün sonra ortaya çıkmış olsa bile zarar, yine ani bir sebeple meydana gelmiş sayılmalıdır. Bununla birlikte vincin yan yatmasına rağmen kullanımına devam edilmesi, ani sebebi ortadan kaldırır.⁶⁶

B) Ana Teminatlar

İnşaat bütün riskler sigortasına, aksi kararlaştırılmadığı sürece, kendiliğinden dâhil olan ana teminatlar vardır. Aslında bu teminatların her biri ayrı bir sigorta konusu olabilecek nitelikte ana rizikolardır. Sigorta ettiren, bütün bu ana rizikoları tek bir poliçeyle teminat altına aldirarak önemli prim avantajı da sağlar.

1. Yangın Rizikosu

İnşaatın türüne göre derece ve önceliği değişse⁶⁷ de yangın tehlikesi, her inşaat faaliyetinin önemli rizikolarından birisidir.⁶⁸ Bu nedenle yangın rizikosu, inşaat sigortası teminatına kendiliğinden dâhil önemli rizikolardan birisi⁶⁹ olup; sigortanın konusuna dâhil her türlü değer için teminat sağlar.

s. 303 vd.

⁶⁴ Ayli, s. 79.

⁶⁵ Güner, s. 28.

⁶⁶ Alman doktrininde *Haag* tarafından verilen diğer bir örnek için bkz. Ayli, s. 79.

⁶⁷ Zira betonarme veya çelik konstrüksiyon yapılarda bu risk düşük iken; malzeme depoları veya şantiye binalarında oldukça yüksektir. Bkz. Nomer, s. 38; Nihan Akçar, “İnşaat Sigortası Sözleşmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 21. Örneğin 11 Mart 2012 tarihinde bir AVM inşaatında işçilerin kaldığı şantiyede çıkan yangında maddi hasar yanında on bir işçi de hayatını kaybetmiştir. <http://www.ntv.com.tr/turkiye/esenyurttaki-avm-faciiasi-davasinda-karar,Kwq0C3Q6nEallrTzABTY6g> (Erişim tarihi: 23 Mart 2017).

⁶⁸ Wassmer, s. 47. Her türlü tedbirin alındığı inşaatlarda bile yangın tehlikesi ihtimâli her zaman yüksektir. Bkz. Bunni, s. 89.

⁶⁹ Güner, s. 29; Ayli, s. 84.

Meydana gelen olayın yangın rizikosu kapsamında olup olmadığının genel hükümlere ve özellikle Yangın Sigortası Genel Şartları'na⁷⁰ göre belirleneceği açıktır. Buna karşılık, gerçekleşen rizikonun sigorta kapsamına giren bir yangın olması şartıyla, olayın kaynağı önemli değildir. Dolayısıyla, İSGŞ'nin A.4 maddesinde belirtilen istisnalar hariç olmak üzere, "yıldırımın, infilâkın veya yangın ve infilâk sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin"⁷¹ inşaat sigortasının konusu değerlerde doğrudan neden olacağı maddi zararlar teminat kapsamındadır.⁷²

Münih-Re Klozları (*Munich-Re Clauses* – MR Kloz)'nın⁷³ 112. maddesinde ise patlama veya yangının dolaylı ya da doğrudan etkisiyle meydana gelecek zıya ve hasarlardan dolayı sigortacının sorumlu olması; aynı klozda belirtilen bazı önlemlerin alınmış olması şartına bağlanmıştır. Bu açıdan, MR Kloz 112'ye atıf yapılan inşaat sigortalarında, sigorta ettiren, söz konusu korumadan yararlanabilmek için klozda öngörülen önlemleri almalıdır. Aksi hâlde, yangın nedeniyle meydana gelen zararın sigorta teminatı dışında kalması riskiyle karşılaşabilecektir.

MR Kloz 112 uyarınca sigorta ettirenin almak veya aldırma zorunda kaldığı önlemler kapsamında; (i) sigorta konusu alanda yeterli nitelik ve nicelikte yangın söndürme ekipmanı bulundurulmalı, (ii) inşaat alanı yangına karşı haftada en az iki kez kontrol edilmeli, (iii) yangın odaları en kısa sürede oluşturulmalı, (iv) yanıcı atıklar her iş günü sonunda temizlenmeli ve bekletilmeden saha dışına çıkarılmalı, (v) alev kullanımı gerektiren işlemler yangınla mücadele konusunda eğitim almış en az bir işçi gözetiminde yapılmalı, (vi) depolar, alt depo şeklinde organize edilmeli, (vii) şantiyede bir güvenlik koordinatörü bulundurulmalı ve (viii) şantiye sahası çitle çevrili olmalı ve giriş – çıkışları kontrol altında olmalıdır.

⁷⁰ Yangın Sigortası Genel Şartları, <http://www.tsb.org.tr/yanigin-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=524> (Erişim tarihi: 23 Mart 2017).

⁷¹ Yangın Sigortası Genel Şartları m. A.1.

⁷² Yangın kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekin Memiş, *Yangın Sigortasında Riziko*, Ankara 2001, s. 25.

⁷³ Münih-Re Klozları, Münih Reasürans Şirketi tarafından hazırlanmış ve tüm dünyadaki inşaat sigortası poliçelerinde atıf yapılan klozlardır. Klozlar için bkz. Ayli, s. 329; <http://www.candenizekspertiz.com.tr/PDFs/munich%20re.pdf> (Erişim tarihi: 23 Mart 2017).

2. Patlama Rizikosu

Türk sigorta hukukunda özel bir sigorta türü olarak uygulanmayan⁷⁴ patlama rizikosu, inşaat sigortasının teminatına kendiliğinden dâhildir.⁷⁵ Zarar, doğrudan patlama nedeniyle meydana gelebileceği gibi patlamaya bağlı gelişen yangın sonucunda da oluşabilir. Zararın, patlama neticesinde (gaz sıkışması, kap patlaması gibi) meydana gelmesi şartıyla, kaynağı önemli değildir.

3. Deprem Rizikosu

Deprem rizikosu, yapıları tehdit eden en önemli doğal risklerdendir.⁷⁶ Özellikle 17 Ağustos 1999 tarihli Marmara Depremi'nin yıkıcı etkisi, deprem rizikosunun önemini bir kez daha göstermiş ve belirli binalar için "Zorunlu Deprem Sigortası" yaptırılması zorunlu hâle getirilmiştir.⁷⁷

Deprem rizikosu, inşaat sigortalarının kapsamına kendiliğinden dâhil ana teminatlardan birisidir.⁷⁸ Bununla birlikte "MR 009 Deprem Teminatında Maddi ve Sorumluluk Hasarları İstisna Klozu", "*depremin dolaylı ve dolaysız olarak yol açtığı maddi kayıp ve hasarlar ile sorumluluk hasarları(nı)*" sigorta teminatı kapsamının dışına çıkarmıştır. "MR 008 Deprem Bölgesindeki Yapılar Klozu" ise deprem rizikosunun bu bölgelerde teminat kapsamına alınmasını, "*sigortalı yapılara ait proje, malzeme ve işçiliğin, yerel resmî düzenlemelerin ve yönetmeliklerin deprem için öngördüğü şart ve standartlara uygun olarak yapıldığının ve hesaplamalarda da aynı kod ve standartların uygulandığının, sigorta ettiren tarafından önceden taahhüt ve ispat edilmesi koşulu(na)*" bağlamıştır.

Sonuç olarak, poliçede MR Klozlarına açık atıf yapılmaması durumunda deprem rizikosu, herhangi bir özel istisna olmaksızın, inşaat sigortası teminatına dâhildir. MR Klozlarına atıf yapılması durumunda

⁷⁴ Bkz. Yangın Sigortası Genel Şartları m. A.1; Elektronik Cihaz Sigortaları Genel Şartları m. 1; Makina Kırılması Sigortası Genel Şartları m. 2.1.a.

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Memiş, s. 58; Ayli, s. 91.

⁷⁶ Bunni, s. 75.

⁷⁷ Afet Sigortaları Kanunu m. 10(1). Kanun için bkz. RG, 18.05.2012, Sayı: 28296.

⁷⁸ Güner, s. 31; Akçar, s. 21; Ayli, s. 97.

ise deprem rizikosunu; tamamıyla sigorta teminatının kapsamı dışında tutulabileceği gibi (MR Klok 009), deprem bölgelerinde özel koşula da bağlanabilir (MR Klok 008).

4. Sel veya Su Baskını Rizikosu

Etüt çalışması çok iyi yapılmış projelerde bile karşılaşma olasılığı yüksek olan⁷⁹ sel veya su baskını rizikosunu, inşaat sigortasının kapsamına dahil ana rizikolardandır.⁸⁰ MR Klok 010'da "sel ve seylapın dolaylı veya dolaysız olarak yol açtığı maddi ve sorumluluk kayıp ve zararlarından sigortacı(nın) sorumlu olmayacağı" kararlaştrabileceğinin belirtilmiş olması, bu görüşü desteklemektedir.⁸¹

Bununla birlikte, rizikonun sigorta teminatına dahil olması, sel veya su baskınının önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple meydana gelmiş olması şartına bağlıdır. Doktrinde verilen örnekte olduğu gibi, kazı esnasında su borusunun patlaması ve temelin yavaş yavaş su dolmasına rağmen, müteahhidin tedbir almadan kazıya devam etmesi sonucu oluşan su baskını, sigorta teminatı dışında kalacaktır.⁸²

5. Toprak Kayması veya Çökmesi Rizikosu

Önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple meydana gelen toprak kayması veya çökmesi⁸³ sonucu oluşan zararlar da inşaat sigortası teminatının kapsamına dahildir.⁸⁴ Kayma veya çökme, toprağın yapısından ileri gelebileceği gibi doğal nedenlerden de kaynaklanabilir. Buna karşılık, proje veya hesap hatasından ileri gelen toprak kaymasından doğan zararlar teminat kapsamı dışındadır (İSGŞ m. A.4.h). Yine sigortacı, aksi kararlaştırılmadıkça, toprak kayması sonucu ortaya çıkan enkazın kaldırılması giderlerinden de sorumlu değildir.⁸⁵

⁷⁹ Nomer, s. 42; Bunni, s. 69.

⁸⁰ Güner, s. 31.

⁸¹ Ayli, s. 101.

⁸² Örnek için bkz. Ayli, s. 79.

⁸³ Toprak kayması veya çökmenin nedenleri, olayın yaşandığı zemine göre farklılık gösterdiğinden, değerlendirilmesi son derece karmaşık risklerden birisidir. Bunni, s. 72.

⁸⁴ Güner, s. 31; Ayli, s. 101.

⁸⁵ Krş. İSGŞ m. A.3.c ve MR, Klok 111.

6. Fırtına ve Kasırga Rizikosu

Ülkemizde çok sık görülmemekle birlikte fırtına, kasırga, hortum gibi atmosferik olaylar,⁸⁶ özellikle tamamlanmamış yapılarda, büyük yakıt depolarında veya asma köprülerde ciddi zararlara neden olabilir.⁸⁷ Meteorolojik bilgi birikimi, fırtına gibi atmosferik olayların önceden tahmin edilmesine imkân sağlasa da bu tür risklere karşı tedbir almak, her zaman, mümkün değildir.

İSGŞ'nin A.3 ve A.4 maddesinde istisna olarak sayılmadığından, fırtına ve diğer meteorolojik hava hareketlerinden⁸⁸ ileri gelen zararlar, kural olarak, inşaat sigortası teminatına dâhildir. Bununla birlikte taraflar, "MR 012 Fırtına ve Fırtınaya Bağlı Maddi ve Sorumluluk Hasarları İstisna Klozu" ile "... 8 bofor (rüzgâr gücü) veya hızı saatte 62 km'yi aşan rüzgârların doğrudan veya dolaylı olarak sebep olacağı fırtına ve buna bağlı hasarları (maddi zarar ve kayıpları ile sorumluluk hasarları dâhil)" teminat kapsamı dışında bırakabilirler.

7. Yıldırım Rizikosu

Yıldırım nedeniyle meydana gelen zararlar da inşaat sigortası teminatına dahildir. Sigortacının sorumluluğunun doğması için yıldırımın doğrudan sigorta konusu değere isabet etmiş olması zorunlu değildir. Sigorta konusu menfaatin, yıldırım nedeniyle zarar görmesi yeterlidir.⁸⁹

Yıldırım rizikosunun teminatı, yıldırım sonucu oluşan yangından ileri gelen zararlar sınırlı değildir.⁹⁰ Yıldırım nedeniyle oluşan cihaz bozulması veya patlama gibi yangın dışında kalan zararlar da teminat kapsamına dahildir.⁹¹

⁸⁶ Saatteki hızı 100 km ulaşan rüzgârlar fırtına; 120 km ulaşan rüzgârlar ise kasırga olarak adlandırılır. Ülkemizde görülmemekle birlikte tornado olarak adlandırılan rüzgârların hızı ise saatte 400 km'ye kadar ulaşabilmektedir. Bunni, s. 71. Bu konuda ayrıca bkz. Nomer, s. 41.

⁸⁷ Güner, s. 31; Akçar, s. 23; Ayli, s. 110; Bunni, s. 72.

⁸⁸ Fırtına kavramına meteorolojik diğer hava hareketleri de dahildir. Memiş, s. 118.

⁸⁹ Memiş, s. 52.

⁹⁰ Zaten yangın rizikosu, yıldırım nedeniyle meydana gelen yangını da kapsar.

⁹¹ Ayli, s. 111.

8. Hırsızlık Rizikosu

Hırsızlıktan kaynaklanan zararlar, inşaat sigortası teminatına kendiliğinden dâhil olan⁹² önemli ana teminatlardan birisidir.⁹³ İnşaat sigortasıyla sigortacı, kural olarak, inşaat sahasında bulunan sigorta konusu malzemelere yönelik hırsızlık zararlarını tazminle yükümlüdür (İSGŞ m. A.1). Bununla birlikte, hırsızlık rizikosunun kapsamının daraltılması veya özel şartlara bağlanması mümkündür.

Yargıtay, “... (A)ncak kapalı, emniyetli ve kilitli depoda muhafaza edilen emtianın sigorta teminatı altında olabileceği aksi halde oluşacak rizikonun teminat dışı kalacağı(nun)” açıkça kabul edildiği poliçede, açık yerde depolanan malzemenin çalınmasından sigortacının sorumlu olmayacağına hükmetmiştir.⁹⁴ Yine 31.01.2002 tarihli kararında Yargıtay, inşaat sigortası sözleşmesinde “henüz yerine monte edilmemiş inşaat ve montaj malzemelerinin kapalı, emniyetli, kilitli bir depoda muhafaza edilmesi” şartının sağlanmadığı hırsızlık olayında, sigortacıyı sorumlu tutmamıştır.⁹⁵

İnşaat sigortası özel şartlarından bağımsız olarak tarafların, doğrudan MR klozlarına atıf yaparak da bir kısım hırsızlık rizikolarını teminat dışına bırakmaları mümkündür. Örneğin MR Kloz 003 “Bakım Devresi İşlemleri Teminatı”, MR Kloz 004 “Genişletilmiş Bakım Devresi”, MR Kloz 119 “İşverenin veya Sigorta Ettirenin Mülkiyetinde, Zilyetliğinde, Emanetinde veya Kontrolünde Bulunan Bina veya Tesislerine İlişkin Kloz”, MR Kloz 515 “Şantiye Tesisleri ve Ekipmanı (CPE) Özel Şartı”nda⁹⁶ hırsızlık rizikoları teminat dışında bırakılmıştır.

IV. İNŞAAT SİGORTASI TEMİNATININ SINIRLARI

İnşaat sigortası teminatının kapsamı ile ilgili en temel sınırlama, TTK'nın 1404. maddesidir. Madde gereği kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilden do-

⁹² Zira hırsızlık, inşaat alanlarını tehdit eden önemli bir risktir. Özellikle geniş alana sahip inşaat sahaları daha da büyük hırsızlık rizikosu altındadır. Bkz. Bunni, s. 100.

⁹³ Ayli, s. 120.

⁹⁴ 11.HD, 05.06.1997, E. 4126, K. 4278 (Ulaş, s. 431).

⁹⁵ 11.HD, 31.01.2002, E. 8725, K. 691 (Ulaş, s. 431).

⁹⁶ Bu kloz sadece açık sahada gözetimsiz veya bina içinde kilit altına alınmaksızın bırakılan değerlerin çalınmasını teminat dışında bırakır.

ğabilecek zararları teminat altına almak amacıyla inşaat sigortası yapılamaz⁹⁷. Bu genel kuralın yanında, taraf iradeleri ve/veya İSGŞ'den kaynaklanan birtakım ek sınırlandırmalar daha mevcuttur.

A) Özel Şart Kaynaklı Sınırlandırma

Tarafların karşılıklı irade beyanlarının uyuşması ve emredici hükümlere aykırı olmaması şartıyla, inşaat sigortası teminatının kapsamına giren rizikolar, belli şartlara bağlanabileceği gibi tamamen kapsam dışında da tutulabilir. Böylece hem sigorta ettiren daha az prim ödemekte hem de ilave tedbirler alındığından rizikonun gerçekleşme olasılığı en aza indirilmektedir. Yargıtay da özel şart şeklinde düzenlenen bu tür istisnaları geçerli olarak kabul etmektedir.⁹⁸

B) Yer Bakımından Sınırlandırma

Yer bakımından ilk sınırlama; ülkesel sınırlamadır. Bilindiği üzere Sigortacılık Kanunu'nun 15(1) maddesi uyarınca Türkiye'de yerleşik kişiler, kural olarak, Türkiye'deki sigortalananabilir menfaatlerini, Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerine ve Türkiye'de yaptırmak zorundadırlar. Bu açıdan, aynı anda birden fazla ülkede inşaat faaliyeti bulunan sigorta ettirenin, her bir inşaatı için ayrı sigorta sözleşmesi yapması veya en azından Türkiye'deki inşaatı için Sigortacılık Kanunu'ndaki hükme uyması oldukça önemlidir.⁹⁹

İkinci sınırlama ise zararın, sigorta konusu değer in "inşaat sahasında bulunduğu sırada" meydana gelmiş olmasıdır (İSGŞ m. A.1). İngiliz hukukunda da inşaat sigortası, inşaat sahasında (*construction site*) meydana gelen zararlar için teminat sağlar.¹⁰⁰ Bu açıdan taşıma riskleri, özellikle denize ilişkin riskler, inşaat sigortasının kapsamı dışındadır.¹⁰¹

⁹⁷ TTK'nın 1404. maddesine aykırı sigorta sözleşmeleri geçersizdir [TTK m. 1452(1)].

⁹⁸ "İnşaat sigortası poliçesi all risks kayıtlı olarak düzenlenmiş olsa dahi, bu poliçenin eki durumunda olan "Ek Teminat Özel Şartlar" başlıklı 1'nci maddesinde ... koşulu ile inşaat/montaj malzemelerine sigorta güvencesi verildiğinin ve bu hükmün tüm riskleri kapsayacak şekilde düzenlendiğinin anlaşılması karşısında ..." 11. HD, 31.01.2002, E. 8725, K. 691 (Lale - Akgül, s. 571).

⁹⁹ Güner, s. 44; Ayli, s. 156.

¹⁰⁰ Hogarth, s. 169.

¹⁰¹ Levine - Haar, s. 158.

İSGŞ'nin A.1. maddesinin lafzından, sigorta kapsamındaki bir değer, inşaat sahası¹⁰² olarak belirlenen alanın dışında bulunduğu sırada sigorta güvencesinin kapsamından çıktığı anlaşılmaktadır. Sorun, bu istisnanın mutlak olup olmadığı; diğer bir ifadeyle, sigorta konusu değer, sigorta ettirenin iradesiyle inşaat sahası dışında bulunduğu sürece kesin olarak sigorta teminatı dışında kalıp kalmadığıdır.

Bilindiği üzere TTK'nın 1444(1) maddesi gereği sigorta ettiren, "sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz." Aksi hâlde sigortacı, TTK'nın 1445. maddesinde kendisine tanınan hakları kullanabilir. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra kullanılacak olan bu haklardan birisi de TTK'nın 1445(5) maddesinde düzenlenen fesih hakkıdır.¹⁰³ Bu durumda sigortacı, tazminat ödeme yükümlülüğünden kurtulur.

Sigortacının, TTK'nın 1445(5) maddesinde düzenlenen fesih hakkını kullanabilmesi, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü kasten ihlal etmiş olması ön koşuluna bağlıdır. Ayrıca, mevcut duruma yönelik bu değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bir bağlantı olmalıdır. Değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bu tür bir bağlantının olmaması durumunda ise sigorta tazminatı veya bedeli, ödenen primle ödenmesi gereken prim oranı dikkate alınarak hesaplanır. Sigorta ettirenin kastının değil de ihmalinin bulunması durumunda ise; ihmali davranışın rizikonun gerçekleşmesine etkisine **göre** sadece sigorta tazminatı veya bedelinde indirim yapılır.¹⁰⁴

Sonuç olarak, sigorta hukukunun bu genel ilkesi gereği, inşaat sahasına konularak sigorta kapsamına giren değer, daha sonra saha dışına çıkarılmış olması, onu, kendiliğinden sigorta teminatının kapsamından çıkarmamalı; sigorta ettirenin değişiklik kastı ile gerçekleşen riziko arasında bir illiyet bağı olup olmadığı araştırılmalıdır.¹⁰⁵

¹⁰² Genel olarak inşaat sahası, inşa edilen yapı da dahil olmak üzere, inşaat için gerekli malzeme, araç ve gereç ile şantiye ve diğer donanımların yer aldığı alandır.

¹⁰³ Konu hakkında ayrıntılı bilgi ve madde metninde kullanılan "fesih" teriminin isabetsizliği hususunda bkz. Kender, s. 270.

¹⁰⁴ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. Mertol Can, Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukukî Esaslar, Ankara 2012, s. 73.

¹⁰⁵ Yargıtay inşaat sahası kavramını, şantiye ile sınırlandırmaktadır. 24.01.2014 tarihli kararında, sosyal tesis inşaatı ve çevre düzenlemesini içeren inşaat sigortası sözleşmesinde, şantiyeye 1 km uzaklıktaki trafodan elektrik alınması için döşenen

C) Zaman Bakımından Sınırlandırma

İnşaat sigortasının zaman bakımından en temel sınırlaması, sigorta sözleşmesinin maddi süresidir. Diğer ifadeyle sigortacı, rizikoyu taşıma yükümlülüğü devam ettiği zaman dilimi içerisinde meydana gelen zararlardan sorumludur. Bu süre, primin tamamı veya ilk taksitinin ödenmesi ile başlar (TTK m. 1421) ve sözleşme daha önce sona ermemişse, sözleşmede gösterilen sürenin sonuna kadar devam eder.

Bu genel kurala ek olarak İSGŞ'nin A.5. maddesine teminat süresine ilişkin özel hükümler derç edilmiştir. Buna göre; sigorta süresi maddi olarak başlamış olmak şartıyla,¹⁰⁶ sigortacının sorumluluğu sigorta konusu değerlerin inşaat sahasına boşaltıldığı andan itibaren başlar.¹⁰⁷ Hatta inşaat sahasına boşaltılan malzeme ve teçhizat için ayrıca taşıma sigortası yapılmış ise sigortacının sorumluluğu, taşıma sigortası teminatı sona erinceye kadar başlamaz.

İnşaat sigortaları da kural olarak poliçede öngörülen bitiş tarihinde sona erer.¹⁰⁸ Çevre düzenlemesi veya güç santrali inşaatı gibi proje kapsamında yapılması gerekli işlemler veya test işlemleri de bu süreye dâhildir.¹⁰⁹ Bununla birlikte inşaatın poliçede öngörülen tarihten önce kısmen veya tamamen bitirilip iş sahibine teslim edilmesi¹¹⁰ veya

kabloları inşaat sahası dışı olarak değerlendirerek, yapılan hırsızlığın teminat dışında olduğuna hükmetmiştir. 11. HD, 24.01.2014, E. 9489, K. 1525. (www.kazanci.com.tr - Erişim tarihi: 23 Mart 2017). Bu karar inşaat sahası teriminin daraltılması bağlamında oldukça tartışmalıdır. Zira inşaat sözleşmesinin ana konusundan birisi çevre düzenlemesi ve bina inşaatıdır. Sözleşmedeki edimin ifası için elektrik olmazsa olmaz unsurlardan birisi olduğuna göre en azından trafoya kadar düşen kablolar inşaat sahası içinde sayılmalıdır.

¹⁰⁶ Malzemeler inşaat sahasına boşaltılmış olsa bile; primin tamamı veya ilk taksiti ödenmedikçe sigortacının sorumluluğu başlamaz. Güner, s. 34.

¹⁰⁷ Anglo-Sakson hukukunda da inşaat faaliyeti sırasında meydana gelen zararların sigorta teminatının kapsamında olduğu, özellikle inşaata henüz başlanmamış olması durumunda sigortacının sorumluluğunun başlayıp başlamadığı sorununun gündeme geldiği bildirilmektedir. Bkz. Cunningham - Fischer, s. 1065.

¹⁰⁸ Yargıtay, poliçede sigorta sözleşmesinin bitiş tarihinin gösterilmiş olmasına rağmen, poliçe özel şartlarında sigorta süresinin inşaatın bitimi olduğunun belirtilmesi ve sürenin aşılması durumunda primin nasıl hesaplanacağına düzenlenmiş olmasını, tarafların sigorta sözleşmesinin süresini inşaatın gerçek bitim tarihine kadar uzattıkları şeklinde yorumlamıştır. 11. HD, 14.06.1988, E. 1777, K. 3918 (Ulaş, s. 427); Benzer yönde başka bir karar için bkz. 11. HD, 10.02.2006, E. 376, K. 1565 (www.kazanci.com.tr - Erişim tarihi: 23 Mart 2017).

¹⁰⁹ Levine - Haar, s. 158.

¹¹⁰ "Sigorta sorumluluğu ünitelerin (iş sahibi tarafından) geçici kabulü tarihine kadar teminat içinde olup, geçici kabulünden sonraki riskler teminat dışı bırakmıştır."

kullanıma başlanması durumunda sigorta teminatı, teslim edilen veya kullanılmaya başlanan kısımlar için herhangi bir ihtara gerek kalmaksızın sona erer.¹¹¹

Sigorta konusu inşaat faaliyetine herhangi bir sebeple ve devamlı olarak en az bir aydan fazla süreyle ara verilmesi durumunda, sigortalının yazılı ihbarı üzerine sigorta teminatı kendiliğinden durur.¹¹² Sigortacı, teminatın durduğu bu süre içerisinde meydana gelen zararlardan sorumlu olmaz.¹¹³ Sigorta süresi ise bu şekilde işlemeyen gün sayısı kadar uzar [İSGŞ m. A.5(3)].

D) Ek Sözleşme ile Sigorta Kapsamına Dahil Edilebilecek Hususlar

İSGŞ'nin A.3 maddesinde sayılan durumlardan ileri gelen zıya ve hasarlar, kural olarak, sigorta teminatı kapsamının dışındadır.¹¹⁴ Bununla birlikte, maddede sayılan bu rizikoların, ek sözleşmeyle, sigorta kapsamına alınmasında hukukî bir engel yoktur. Bu durumda, yani rizikolardan bazılarının teminat kapsamına alınması hâlinde, özellikle sigorta bedelinin yeni duruma uyarlanması ve sigorta değerine eşit olmasına dikkat edilmelidir. Aksi hâlde, riziko teminat kapsamında sayılsa bile sigortacının sorumluluğu sözleşmede gösterilen sigorta bedeli ile sınırlı olacağı gibi; eksik sigorta hükümlerinin uygulanması da gündeme gelebilecektir.

1. İş Makinesi ve Ekipman Zararları

İSGŞ'nin A.3(a) maddesi gereği "İnşaatın yapılması için kullanılan iş makineleri ve ekipmanı(nda)" meydana gelen zararların, sigorta teminatı kapsamına alınması mümkündür. Yine MR Kloz 108, inşaatın

11. HD, 26.03.1990, E. 1447, K. 2529 (Ulaş, s. 430).

¹¹¹ Bu andan itibaren, poliçede ayrıca belirtilmişse, bakım devresi teminatı başlar.

¹¹² Sigortalının teminatın durması esnasındaki rizikolarla ilgili teminatın devamını istemesi hâlinde, sigortanın durma süresi ile ilgili şartlar ve ek fiyat taraflarca tespit edilir. Bkz. İSGŞ m. A.5(3) (ikinci cümle).

¹¹³ Sigortalının bu tür bir talebinin olmaması durumunda hem sigorta teminatı hem de sigorta süresi işlemeye devam eder.

¹¹⁴ Maddede sayılan nispi emredici nitelikteki bu istisnaların inşaat sigortası sözleşmelerinde teminat kapsamı dışında tutulmasının nedeni olarak; bir kısmının tek başına inşaat sigortasının konusuna girmemesini diğer bir kısmının ise yansıma zararı olmasını söylemek mümkündür. Güner, s. 46; Ayli, s. 163.

yapılması için kullanılan iş makinesi ve ekipmanlarının¹¹⁵ sigorta teminatına dahil edilmesine imkân verir.¹¹⁶

Kendiliğinden hareket imkânı olup olmamasına bakılmaksızın, yapının inşasında kullanılan bütün makine veya ekipmanlar sigorta kapsamına alınabilir.¹¹⁷ Makine veya ekipmanın mülkiyetinin sigorta ettirene ait olması zorunlu değildir.¹¹⁸ Sigorta ettirenin, sigorta kapsamına alınan bu değerler üzerinde parayla ölçülebilen bir menfaatinin bulunması yeterlidir. Yine sigorta tazminatının ödenmesi için zıya veya hasarın gerçekleştiği anda iş makinesi veya ekipmanın aktif şekilde kullanılıyor olması da gerekmez.

Ek sözleşmeyle sigorta kapsamına alınan iş makinesi veya ekipmanın bedelinin, poliçede tam ve doğru şekilde gösterilmesi oldukça önemlidir. Uygulamada bu kıymetlerin değeri, genel olarak, sigortalının beyanı üzerine belirlenmektedir. Belirlenen bu bedelin, sigorta konusu değerlerin piyasa cari fiyatının (piyasa rayiç bedelinin) altında olmamasına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde sigorta tazminatı, eksik sigorta hükümlerine göre ödenir.¹¹⁹

İş makinesi ve ekipmanı zararları klozu sadece doğal faktörler veya üçüncü kişi tarafından verilen zararları teminat altına alır. Bu açıdan; normal kullanıma bağlı oluşan “aşınma, yıpranma, paslanma ve çürümeler” (İSGŞ m. A.4.b) ile mekanik ve elektrik arızalarından dolayı oluşan zıya ve hasarlar, teminat kapsamına dâhil değildir (İSGŞ m. A.4.i).¹²⁰ Ayrıca, ehliyetsiz personel tarafından kullanılan makinelerde oluşacak her türlü hasar da sigorta teminatının dışındadır (MR Kloz 108).

¹¹⁵ Genel olarak iş makinesi ve ekipmanları için bkz. Güner, s. 46; Ayli, s. 44.

¹¹⁶ Uygulamada sigorta şirketlerinin, MR Kloz 108 için diğer klostara oranla daha fazla ek prim istedikleri bildirilmektedir. Geyik, s. 66.

¹¹⁷ Algül, s. 244.

¹¹⁸ Ayli, s. 165.

¹¹⁹ “Bu makine veya ekipmanın her biri için beyan edilen sigorta bedeli, hasar anında o makinenin yukarıda izah edildiği şekilde hesaplanacak sigorta değerinden eksik bulunacak olursa, eksik sigorta prensibine göre tazminat tutarı aynı oranda tenzil edilir.” MR Kloz 108.

¹²⁰ “... (A)ncak bu sebeplerle sigortalı diğer kıymetlerde meydana gelecek zıya ve hasarlar teminata dâhildir.” İSGŞ m. A.4.i.

2. Şantiye Tesis ve Ekipmanları

İnşaat sahasındaki “geçici şantiye barakaları, yardımcı yapılar ve şantiye tesisleri ile şantiye alet ve teçhizatı” da sigorta teminatı kapsamına alınabilir (İSGŞ m. A.3.b). Şantiye tesislerinden kasıt, “işçi kampları, şantiye ofis binaları, depo binaları vb. tesis binaları ile bunların sabit tesisatlarıdır.” Şantiye ekipmanları ise genel olarak “inşaat/montaj çalışmaları için kullanılan el aletleri, sabit makine, yardımcı ekipman ve tesisatı” kapsar (MR Klotz 515). Bu anlamda asfalt veya beton hazırlanma tesisi, kompresör, jeneratör, kesici ve delici el aletleri, iskeleler, kalıplar vb. ekipman kavramına dahildir.

Ek sözleşmeyle bütün şantiye tesis ve ekipmanlarının inşaat sigortası teminatının kapsamına alınması mümkündür. Bununla birlikte, MR ve İSGŞ’de sayılan:

(i) Harici bir etken olmaksızın ortaya çıkan, bozulma ile malzeme, yağlama, bakım kusuru gibi dahili sebeplerden kaynaklanan hasarlar (MR Klotz 515),

(ii) Açık sahada gözetimsiz bırakılan veya bina içinde kilit altına alınmaksızın bırakılan kıymetlerin çalınması zararları (MR Klotz 515),

(iii) Malzemenin bozukluğundan, ayıbından veya kusurlu işçilik neticesinde oluşan hasarlar (İSGŞ m. A.4.1),

(iv) Mekanik arızalardan ve elektrik arızalarından meydana gelen zıya ve hasarlar (İSGŞ m. A.4.i),

inşaat sigortası teminatının dışında bırakılmıştır.

Sigorta teminatının kapsamına dahil edilen şantiye tesisi ve ekipmanlarının ayrıntılarını ve sigorta değeri gösteren bir liste poliçeye eklenmelidir. Ayrıca poliçede gösterilen sigorta bedelleri, taşıma, vergi vb. gibi hususlar dahil olmak üzere, piyasa rayiç değerine eşit olmalıdır. Aksi hâlde eksik sigorta hükümleri uygulanır (MR Klotz 515).

3. Enkaz Kaldırma Masrafları

Yukarıda değinildiği gibi inşaat sigortaları mal sigortasıdır. Dolayısıyla sigortacı, sadece sigorta kapsamına dâhil değerlerde meydana

gelen doğrudan zararları tazminle yükümlüdür. Hasar sonucu ortaya çıkan enkazın kaldırılması masrafları, kural olarak, sigorta teminatının kapsamına dâhil değildir. Buna karşılık, ek sözleşmeyle bu tür zararların da teminat kapsamına alınması mümkündür (İSGŞ m. A.3.c).¹²¹

MR Kloz 111’de özel olarak düzenlenen bu teminat, “*ani ve beklenmedik, fiziksel bir hasar neticesinde sigortalı değerlerin enkaz altından çıkarılması ve enkazın kaldırılması için gerekli olan masrafları*” kapsar. Kloz, hem sigortalı değerlerin enkaz altından çıkarılması hem de mevcut enkazın kaldırılması rizikosunu teminat altına alır.

Bununla birlikte, toprak kayması sonucu toprak altında kalan sigortalı malzemelerin haricindeki diğer değerlerin çıkarılmasına ilişkin giderler, sigorta teminatının kapsamı dışındadır. Ayrıca sigortacı, gerekli ve yeterli önlemlerin zamanında alınmamış olması nedeniyle eğimli arazide ve yamaçlarda, kayan ve bozulan setlerin yeniden inşası giderleri ile teminat kapsamına girmeyen bir hasar sonucu oluşan enkaz kaldırma giderlerini tazminle yükümlü değildir (MR Kloz 111).

4. Hasar Nedeniyle Yapılan Taşıma ve Fazla Çalışma Ücretleri

Sigortacı sadece sigorta teminatı kapsamındaki hasarı tazminle yükümlüdür. Dolayısıyla iş makinesinin arızalanması durumunda sigortacının tazmin yükümlülüğü, arızanın giderilmesi için gerekli olan yedek parça ile sınırlıdır. Temin edilen parçanın inşaat alanına getirilmesi masrafları ile yerine takılması için harcanan fazla mesai ücreti, kural olarak, sigorta teminatının kapsamı dışındadır. Buna karşılık, İSGŞ’nin A.3.ç maddesi uyarınca taraflar, ek sözleşmeyle, “*meydana gelen zıya ve hasarların gerektirdiği uçak dışında kalan seri vasıtalarla yapılan nakliye masrafları (ile) fazla çalışma ücretleri(ni)*” teminat kapsamına alabilirler.

Genel şartlarda, açıkça, uçakla yapılan taşıma ücretleri kapsam

¹²¹ Enkaz kaldırma masraflarının astronomik rakamlara ulaşabilmesi nedeniyle, uygulamada, enkaz kaldırma klozunun, istisna değilmiş gibi bütün inşaat sigortası sözleşmelerinde teminat kapsamına alındığı belirtilmektedir. Bkz. Güner, s. 58; Ayli, s. 171; Algün, s. 247. Yine yapılan bir çalışmada, incelenen tekliflerin %86’sında enkaz kaldırma teminatının, proje bedelinin %4’ü ile sınırlandırıldığı bildirilmektedir. Bkz. Geyik, s. 69.

dışında sayılmıştır.¹²² Bununla birlikte, tarafların anlaşarak uçak taşımalarını poliçeye dâhil etmelerinin ya da riziko gerçekleşikten sonra sigortacının, uçak taşıma ücretini tazmin etmesinin önünde hukukî bir engel olmamalıdır. Zira MR Kloz 007, teminatın uçakla yapılan taşıma masraflarını kapsayacak şekilde genişletilmesine imkân sağlar. Bu durumda sigortacının sorumluluğu, farklı bir tazminat limiti kararlaştırılmış olmadıkça, her bir hasarın %10'u ile sınırlıdır. Hasar anında eksik sigortanın tespit edilmesi hâlinde ise ödenecek tazminat tutarı, bu oranda azaltılır (MR Kloz 007).

İSGŞ'nin A.3.ç maddesinde düzenlenen kloz, taşıma ücretine ek olarak, hasarın giderilmesi nedeniyle ödenen fazla çalışma ücretlerini de sigorta kapsamına dâhil eder. Bu teminat, aynı zamanda, hasarın giderilmesine yönelik olarak bilgisine başvuru uzman mimar veya mühendisler tarafından ödenen ücretleri de kapsar.¹²³

5. Üçüncü Kişi Zararlarından Doğan Sorumluluk

İnşaat sigortacıları, kural olarak, sigortalının sadece sigorta kapsamındaki değerler üzerindeki menfaatinin zarara uğraması riskini üstlenirler. Gerçekleşen riziko nedeniyle sigortalının, üçüncü kişiye ödemek zorunda kalacağı tazminat ve diğer ödemeler sigorta teminatının dışındadır. Örneğin sigortacı, temel veya köprü ayağı kazısı nedeniyle yan binada meydana gelecek bir zarardan, kural olarak, sorumlu değildir. İSGŞ'nin A.3.d maddesi taraflara, ek sözleşmeyle, bu tür rizikoları da sigorta teminatının kapsamına almalarına imkân verir.

İSGŞ'de üçüncü kişilerin tanımı yapılmamakla birlikte, "Üçüncü Şahıslara Karşı Malî Mesuliyet Sigortası Genel Şartları"nın 3.A.3 maddesi gereği, üçüncü kişi terimi, inşaat faaliyetiyle ilgili olarak sigortalı ile herhangi bir sözleşme veya aile ilişkisi içerisinde olmayan herkesi kapsamalıdır. Bu açıdan, inşaat faaliyeti esnasında işçi veya çalışanın uğradığı zararlar, inşaat sigortası teminatının kapsamı dışında olmalıdır.¹²⁴

¹²² Alman hukukunda da uçak taşıma ücretlerinin kapsam dışında bırakıldığı yönünde bkz. Ayli, s. 175.

¹²³ Güner, s. 59; Ayli, s. 175.

¹²⁴ Güner, s. 56. Bu kişilerin uğrayacağı zararları teminat altına almak isteyen sigor-

Birden fazla yüklenici tarafından yürütülen inşaat işlerinde bağımsız müteahhitler¹²⁵ ile alt eser sözleşmesinin mevcudiyeti durumunda alt-üst yükleniciler, inşaat sigortası bağlamında, birbirlerine karşı üçüncü kişi konumundadır.¹²⁶ Hatta bağımsız birden fazla müteahhidin tek bir sigorta sözleşmesi yapması durumunda bile, MR Kloz 002'de düzenlenen "çapraz sorumluluk" özel şartına atıf yapılarak, birbirlerine göre üçüncü kişi konumuna getirilmesi mümkündür. Zira MR Kloz 002, sigorta poliçesinin "sigortalılar" bölümünde yer alan gerçek ve tüzel kişilerin her birini, aynı poliçenin "üçüncü kişi mali sorumluluk" başlığı altındaki teminatlar bağlamında, üçüncü kişi konumuna getirir. Diğer bir ifadeyle, MR Kloz 002'e atıf yapan bir inşaat sigortası sözleşmesi, poliçenin "sigortalılar" bölümünde yer alan bütün kişilere, kendileri adına bağımsız birer sorumluluk sigortası yapılmış gibi teminat sağlar.

Yukarıda vurgulandığı gibi üçüncü kişi zararlarından doğan sorumluluk klozunun kabul edilmesiyle birlikte inşaat sigortası; mal ve sorumluluk sigortası birleşimi kombine sigortaya döner. Ancak sigortacı, her türlü üçüncü kişi zararından değil; sadece inşaat faaliyeti nedeniyle meydana gelen zarardan sorumludur.

6. Grev, Lokavt, Kargaşalık ve Halk Hareketlerinden Doğan Zararlar

Taraflar isterlerse "*Grev, lokavt, kargaşalık ve halk hareketlerinin ve bunların gerektirdiği askerî ve inzibatî hareketlerin sebep olduğu bütün zıya ve hasarlar(ı da)*" sigorta teminatının kapsamına alabilirler (İSGŞ m. A.3.e). Benzer bir ek teminat MR Kloz 001'de ayrıca düzenlenmiştir.

Grev ve lokavt kavramları, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (Sendikalar Kanunu)'nda tanımlanmıştır.¹²⁷ Kargaşa-

talı, ayrıca, işveren malî sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.
¹²⁵ Her müteahhit ile yüklenici arasındaki sözleşmelerin birbirinden bağımsız sözleşmeler olduğu hakkında bkz. M. Turgut Öz, İnşaat Sözleşmesi ve İlgili Mevzuat, İstanbul 2016, s. 43.

¹²⁶ Ayli, s. 179.

¹²⁷ Grev, "İşçilerin, topluca çalışmamak suretiyle işyerinde faaliyeti durdurmak veya işin niteliğine göre önemli ölçüde aksatmak amacıyla, aralarında anlaşarak veya bir kuruluşun aynı amaçla topluca çalışmamaları için verdiği karara uyarak işi bırakmaları" (Sendikalar Kanunu m. 58); lokavt ise "İşyerinde faaliyetin tamamen durmasına neden olacak tarzda, işveren veya işveren vekili tarafından

lık veya halk hareketi kavramlarına ilişkin ise Kanun'da açık tanım mevcut değildir. Buna karşılık kargaşalık, topluluğun kanun ve kamu düzenine uymaması nedeniyle devlet otoritesinin sarsılarak can ve mal güvenliğinin tehlikeye düşmesi; halk hareketi ise kargaşalığı da içine alacak şekilde toplumun önemli bir kesiminin, devlet otoritesi ve kamu güvenliği aleyhine güç kullanarak karşı gelmeleri¹²⁸ olarak tanımlanabilir.

Kargaşalık ve halk hareketinin, terörden ayırt edilmesi güç olmakla birlikte; kavramların kesin olarak tanımlanması sigorta teminatının kapsamı açısından oldukça önemlidir. Zira İSGŞ'nin A.3.e maddesi, MR Kloz 001'den farklı olarak sadece grev, lokavt, kargaşalık veya halk hareketleri nedeniyle sigorta kapsamındaki değerlerde meydana gelen zıya ve hasarı kapsar. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda¹²⁹ belirtilen terör eylemlerini ise teminat kapsamı dışında bırakır.¹³⁰

Sigortacının sorumluluğunun doğması için zararın, birden fazla kişi tarafından ve kargaşalık gibi toplum huzurunu bozacak eylemler sonucunda verilmiş olması gereklidir. Zarar verenin, sigortalının, hukuk fiillerinden sorumlu olduğu kişi veya üçüncü kişi olması önemli değildir. Yine kolluk kuvvetleri tarafından, toplum huzurunu bozmaya dönük eylem ve faaliyetleri bastırmak, önlemeye çalışmak veya oluşması beklenen zıya veya hasarları en az düzeye indirmek amacıyla girişimde bulunması sırasında ortaya çıkan zıya veya hasarlar ile grev veya lokavt sırasında çalışanların kasıtlı olarak ve grevi desteklemek veya lokavtı kırmak amacıyla giriştikleri eylemler sonucu oluşan zararlar da sigorta teminatının kapsamına dahildir (MR Kloz 001).

Bununla birlikte, taşınmazın hukuka aykırı biçimde sürekli veya geçici olarak işgal edilmesi sonucu ortaya çıkan zıya veya hasarlar sigorta teminatının dışındadır (MR Kloz 001, Özel Şartlar ve İstisnalar m. 1.c). Ayrıca grev, lokavt, kargaşalık veya halk hareketlerinin sonucu

kendi kararıyla veya bir kuruluşun verdiği karara uyarak, işçilerin topluca işten uzaklaştırılması(dır)" (Sendikalar Kanunu m. 59). Kanun için bkz. RG, 7.11.2012, Sayı: 28460.

¹²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Memiş, s. 110; Zehra Şeker (Öğüz), Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, İstanbul 2001, s. 189; Ayli, s. 183.

¹²⁹ RG, 12.4.1991, Sayı: 20843.

¹³⁰ Ancak terör nedeniyle meydana gelen zararların ayrı bir ek sözleşmeyle teminat kapsamına alınması mümkündür. İSGŞ m. A.3.g.

olarak; kısmen veya tamamen, sürekli veya geçici işin durması, işin tatil edilmesi, gecikmeye veya değişikliğe uğraması nedenleriyle ortaya çıkan zıya veya hasarlar; yasal olarak görevlendirilmiş kamu otoritesi tarafından sürekli veya geçici olarak iş gereçlerinin hacz edilmesi, geçici veya sürekli olarak el konulması, işe veya yönetime el konulması nedeniyle ortaya çıkan zıya veya hasarlar da inşaat sigortası teminatına dâhil değildir (MR Kloz 001, Özel Şartlar ve İstisnalar m. 1.a ve b).¹³¹

7. Bakım Devresi Zararları

Bakım devresi, inşaatın bitimi veya geçici kabulünden sonra başlayan ve yapının iş sahibi tarafından kesin kabulü ile sona eren evredir.¹³² Bu evrede müteahhit, sözleşmeye göre eksik kalan veya düzeltilmesi istenen hususları tamamlayarak inşaatı sözleşmeye uygun hâle getirir.

İnşaat sigortalarında teminat süresi, kural olarak, yapının tamamlanıp iş sahibine teslim edilmesi veya iş sahibince kullanılmaya başlanmasıyla sona erer. Bu nedenle, sigortacılar, bakım devresinde meydana gelen zıya ve hasarlardan sorumlu olmazlar. Ancak taraflar, ek sözleşmeyle, bu devrede meydana gelen zararları da sigorta teminatına dâhil edebilirler (İSGŞ m. A.3.f). Uygulamada ise bakım devresi teminatının kapsamı, standart teminat (MR Kloz 003) ve genişletilmiş teminat (MR Kloz 004) olmak üzere iki kloza göre belirlenmektedir.

Bakım devresi teminatı, genel olarak, müteahhidin, sözleşme kapsamında inşaatın geçici kabulünden sonra eksik kalan ya da düzeltilmesi gereken işleri yaptığı esnada sigortalı değerlere verdiği zararları tazmin eder. Diğer bir ifadeyle, müteahhidin geçici kabul ile kesin kabul arasındaki süreçte sorumlu olduğu zararlar teminat kapsamına dahildir.

Bununla birlikte birtakım zararlar bakım devresi teminatının kapsamı dışında tutulmuştur. Buna göre:

- (i) Müteahhidin neden olmadığı zararlar,
- (ii) Müteahhit tarafından sigorta konusuna girmeyen kıymetlere verilen zararlar,

¹³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayli, s. 186.

¹³² Ferudun Kaya (ed.), Sigortacılık, B. 3, İstanbul 2013, s. 361; Ayli, s. 186.

(iii) Bakım faaliyetinden kaynaklanmayan yangın, infilâk, dahili su, duman, her türlü taşıt çarpması, kar ağırlığı zararları,

(iv) Her türlü tabiat olayları, doğal afetlerden doğan zararlar,

(v) Grev, lokavt, kargaşalık, halk hareketleri, kötü niyetli hareketler, terör ve bunların gerektirdiği askerî ve inzibatî hareketlerin sebep olduğu zararlar,

(vi) Hırsızlık veya hırsızlığa teşebbüs hallerinden doğan zararlar, bakım devresi teminatının kapsamı dışındadır.

Kural olarak bakım devresinde üçüncü kişiye verilen zararlar, sigorta teminatının kapsamı dışındadır (MR Kloz 003). Bununla birlikte, MR Kloz 004’de düzenlenen genişletilmiş teminat ile üçüncü kişiye verilen zararların da teminat kapsamına alınması mümkündür.¹³³

Bakım devresi teminatı; poliçede gösterilen tarihte veya geçici kabulün yapılması ya da sigortalı yapının işletmeye açılmasıyla birlikte kendiliğinden başlar ve poliçede gösterilen sürenin dolmasıyla sona erer. Bu süre içerisinde **işlemlerin** bitirilememesi durumunda süre, ek prim karşılığında uzatılabilir.

İşlemlere en az bir aydan fazla süreyle ara verilmesi hâlinde ise sigortalı, yazılı ihbar ile sigorta teminatını durdurabilir. İnşaat faaliyetlerine tekrar başlanmasını müteakip sigorta süresi, bu şekilde işleyen gün sayısı kadar uzar (MR Kloz 003).

8. Terör Eylemlerinden Doğan Zararlar

Yukarıda vurgulandığı gibi MR Kloz 001’de terörizm nedeniyle meydana gelen zararlar teminat kapsamına alınırken; İSGŞ’nin A.3.e maddesinde terör¹³⁴ zararı sayılmamıştır. Bu açıdan, doğrudan MR Kloz 001’e atıf yapılması durumunda terörizm nedeniyle doğan zararlar sigorta teminatına dâhildir. Böyle bir atfın olmaması durumunda ise İSGŞ’nin A.3.g maddesi anlamında terör zararlarının ayrıca teminat kapsamına alınması gereklidir.

¹³³ Uygulamada sigortacıların, riski daha uzun süre üzerinde tutmak istemediklerinden genişletilmiş bakım teminatına pek sıcak bakmadıkları bildirilmektedir. Kaya, s. 361.

¹³⁴ Terör teriminin tanımı için bkz. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu m. 3; MR Kloz 001.

Terör eylemleri klozu, terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararları kapsar (İSGŞ m. A.3.g). Bununla birlikte, terör veya bunları önlemek amacıyla yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen biyolojik veya kimyasal kirlenme, bulaşma ya da zehirlenmeler nedeniyle oluşacak bütün zararlar sigorta teminatının dışındadır [İSGŞ m. A.4(l)]. Bu rizikoların ayrı bir klozla teminat kapsamına alınması da mümkün değildir. Ayrıca terörizm sonucu kısmen veya tamamen, sürekli ya da geçici olarak işin durması, işin tatil edilmesi, gecikmeye veya değişikliğe uğraması nedenleriyle ortaya çıkan zıya ve hasarlar da teminat kapsamına dâhil değildir (MR Kloz 001, Özel Şartlar ve İstisnalar m. 1.a).

9. Çevre Kirliliği Zararları

Genel anlamda çevre kirliliği, inanların her türlü faaliyeti sonucu olarak havada, suda veya toprakta meydana gelen olumsuz gelişmeler nedeniyle ekolojik dengenin bozulmasıdır.¹³⁵ İnşaat faaliyeti neticesinde oluşan çevre kirliliği zararları, kural olarak, inşaat sigortası teminatının dışındadır. Müteahhit, inşaat faaliyeti nedeniyle meydana gelen bu tür çevre zararları için ayrıca çevre sorumluluk sigortası yaptırabileceği¹³⁶ gibi; ek sözleşmeyle inşaat sigortası teminatının kapsamına da dâhil edebilir.

Çevre kirliliği klozu, sigorta sözleşmesinde teminat altına alınan rizikoların gerçekleşmesi sonucunda doğrudan veya dolaylı olarak meydana gelen her türlü çevre kirliliği zararını kapsar (İSGŞ m. A.3.ğ). Bu kloz inşaat sigortası sözleşmesini, aynı zamanda, sorumluluk sigortasına dönüştürür. Zira kloz ile hem sigortalı hem de üçüncü kişinin çevre kirliliği nedeniyle uğrayacağı muhtemel zararlar teminat kapsamına alınmaktadır.¹³⁷

E) Teminat Dışında Kalan Hususlar

İSGŞ'nin A.4. maddesinde inşaat sigortası teminatı dışında kalan kıymetler ve durumlar sayılmıştır. Bunlar mutlak şekilde teminat kap-

¹³⁵ Tanımlar ve ayrıntılı bilgi için bkz. Aynur Yongalık, Çevre Sorumluluk Sigortası, Ankara 1998, s. 32.

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yongalık, s. 157.

¹³⁷ Ayli, s. 192.

samı dışında bırakılan ve tarafların ek sözleşmeyle sigorta kapsamına alınması uygun görülmeyen muafiyetlerdir.¹³⁸

Bununla birlikte sayılan rizikolardan;¹³⁹ genel ahlâk, kamu düzeni ve emredici hükümlere aykırı olmayanların¹⁴⁰ teminat kapsamına alınmasında hukukî bir engel olmamalıdır.¹⁴¹ MR Kloz 115'e atıf yapılması durumunda tarafların, İSGŞ'nin A.4.h maddesinin değişik hâlini kabul etmiş sayılmaları¹⁴² bu yorumu desteklemektedir.

1. Aşınma, Yıpranma, Paslanma ve Çürümeler

İSGŞ'nin A.4.a maddesinde aşınma, yıpranma, paslanma ve çürümelerin inşaat sigortasıyla sağlanan güvencenin dışında olduğu belirtilmektedir. Maddede hiçbir istisna öngörülmediğinden, malzemenin kalitesizliği veya saklama koşulları ya da inşaat uzun süre ara verilmesine bakılmaksızın,¹⁴³ her türlü aşınma, yıpranma ve çürümeler teminat kapsamı dışında olmalıdır.¹⁴⁴

Bununla birlikte, İSGŞ'nin A.4.a maddesi gereği sigortacı, malzeme veya sigorta konusu değerdeki sadece aşınma, yıpranma veya çürümeden ileri gelen zarardan sorumlu değildir. Malzemenin çürümesine bağlı olarak gelişen bağlantılı zararlar ise sigorta sözleşmesinin kapsamına dâhildir.¹⁴⁵

2. Envanter Açıkları

Bilindiği üzere envanter açığı; alacak, borç ve varlıkların miktar ve değerleri arasında bir farklılığın bulunması durumudur. Envanter açığının bulunup bulunmadığı ise diğer ticarî faaliyetlerde olduğu gibi

¹³⁸ Bunun nedenleri ve ayrıntılı bilgi bkz. Ayli, s. 192.

¹³⁹ Bütün riskler sigortası olması sebebiyle inşaat sigortalarında bu muafiyetler, sigorta poliçesinde teker teker sayılmaktadır.

¹⁴⁰ Örneğin malzemenin ayıbından doğan zararlar [TTK m. 1453(2)], makine veya teçhizatındaki elektrik arızaları gibi.

¹⁴¹ Aynı yönde bkz. Güner, s. 27.

¹⁴² 11. HD, 26.10.2006, E. 655, K. 10844 (Lale - Akgül, s. 573).

¹⁴³ Güner, s. 51.

¹⁴⁴ Ayli, s. 194; Şeker, s. 121.

¹⁴⁵ Örneğin, çürümeye bağlı olarak yıkılan kolonun herhangi bir kusuru bulunmayan yan duvara da zarar vermesi durumunda sigortacı, çürüyerek yıkılan kolonda oluşan zarardan sorumlu olmaz iken; sağlam şekilde inşa edilen duvarın yıkılmasından ileri gelen zarar sigorta teminatının kapsamına dâhil olacaktır.

ancak üstlenilen eser sözleşmesi sonunda kâr – zarar durumunu tespit edebilmek amacıyla çıkarılan envanter¹⁴⁶ sonunda anlaşılabilir.

Uygulamada envanter açıkları genel olarak muhasebe hatalarından veya kullanma, yıpranma kaybolma gibi faaliyetlerden ileri gelir. Dolayısıyla envanter açığı, önceden bilinmeyen ve ani bir sebeple ortaya çıkan rizikolardan değildir.¹⁴⁷ Bu gerekçeyle olsa gerek, İSGŞ'nin A.4.b maddesinde envanter açıkları, inşaat sigortası teminatının kapsamı dışında tutulmuştur.

3. Tamamlanan veya Geçici Kabulü Yapılan ya da İş Sahibi Tarafından Kullanılan Kısımlarda Meydana Gelen Zararlar

İSGŞ'nin A.4.c maddesi gereği “İnşaatın tamamlanan veya geçici kabulü yapılan yahut işverene teslim edilen veya işveren tarafından kullanılan kısımlarında doğrudan doğruya veya dolayısıyla meydana gelecek ziya ve hasarlar” inşaat sigortası teminatının kapsamına dâhil değildir.

Ayli' nin de haklı olarak işaret ettiği gibi, söz konusu madde, gerçek anlamda bir istisna değildir. Zira poliçede belirtilen bitiş tarihinden önce yapının, kısmen veya tamamen bitirilerek, iş sahibine teslimi ya da kullanılmaya başlanmasıyla birlikte herhangi bir ihtara gerek kalmaksızın sigorta teminatı sona ereceğinden; sigortacı, zaten bu kısımlarda meydana gelecek zararlardan sorumlu olmayacaktır. Poliçede bakım devresi teminatı kabul edilmiş olsa bile; sigortacının sorumluluğu sadece bakım devresi teminatı ile sınırlı kalacaktır.¹⁴⁸

4. Bakım Devresi Biten Kısımlarda Meydana Gelen Zararlar

İSGŞ'nin A.4.ç. maddesinde “Ayrıca sigorta edilmişse, bakım devresi biten kısımlarda, doğrudan doğruya veya dolayısıyla meydana gelen ziya ve hasarlar” teminat dışında bırakılmıştır. Aslından bu hüküm de gerçek anlamda bir istisna değildir. Zira, yukarıda vurgulandığı gibi inşaat si-

¹⁴⁶ Envanter, sayım, kontrol ve düzeltme işlemlerini yapmak suretiyle, belirli bir tarihteki alacakların borçların ve varlıkların miktar ve değerlerinin saptanmasıdır. <http://www.muhasebedersleri.com/genel-muhasebe-2/envanter-islemleri.html> (Erişim tarihi: 23 Mart 2017).

¹⁴⁷ *Ayli*, s. 195.

¹⁴⁸ *Ayli*, s. 195; Algün, s. 254.

gortasının sona ermesiyle, bakım devresi (kabul edilmişse) kendiliğinden başlamakta ve kesin kabullerinin yapılmasıyla sona ermektedir. Dolayısıyla sigortacının, bakım devresinin sona erdiği andan itibaren meydana gelen zararlardan sorumlu olmayacağı açıktır.

Gerçek sebebi anlaşılacakla birlikte hüküm, inşaat faaliyetinin bir bütün olarak değil de özellikle baraj, metro, site inşaatı gibi içerisinde birden fazla birimi barındıran inşaatların birbirinden bağımsız değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Örneğin yirmi blok-tan oluşan bir sitenin beş blokunun geçici kabulünün yapılması durumunda, geçici kabulü yapılan bloklar için inşaat sigortası teminatı kendiliğinden sona ererek, bakım devresi başlayacaktır. Kesin kabullerinin yapılmasıyla da söz konusu bloklar için inşaat sigortası tamamıyla sona erecektir. Buna karşılık geçici veya kesin kabulleri yapılmayan diğer kısımlar için inşaat sigortası veya bakım devresi teminatı geçerli olmaya devam edecektir.¹⁴⁹

5. Taşıma Araçlarındaki Zararlar

İnşaat sigortalarında, ek teminatla sadece inşaatın yapımında kullanılan iş makineleri ile ekipmanların teminat kapsamına alınması mümkündür. Bunların haricindeki özellikle inşaat alanları arasında veya inşaat alanı ile şantiye arasında kullanılan bütün hava ve kara taşıma araçları ile yüzen araçlar, sigorta teminatının kapsamı dışındadır (İSGŞ m. A.4.d).¹⁵⁰

İSGŞ'nin A.4.d maddesinin lafzından, hava ve kara araçlarından sadece inşaatla ilgili olarak taşıma faaliyetinde kullanılan araçların istisna tutulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla iş makinesi olsun ya da olmasın, taşımayla ilgili olmayan kara araçlarının teminat kapsamına alınmasında hukukî bir engel olmamalıdır.

¹⁴⁹ Söz konusu genel kurala rağmen konunun özel bir hüküm ile düzenlenmesinin amacını; inşaatın tamamıyla teslim edilemediği durumlarda, kesin kabulleri yapılan yerlerdeki zararlardan sigortacının sorumlu olup olmayacağı hususundaki tartışmaların önüne geçilmesi olarak açıklamak mümkündür.

¹⁵⁰ Bunun sebebi olarak menfaat sahibinin söz konusu araçlar için ayrıca sigorta yaptırmak zorunda olduğu söylenebilir. Bkz. Ayli, s. 196.

6. Nakit ve Kıymetli Evrak ile Fatura, Defter gibi Belge Zararları

Sıklıkla vurgulandığı gibi inşaat sigortasının konusu, inşa edilen yapı ile yapının meydana gelmesi için kullanılan malzemelerdir. İnşaat için gerekli finansman kaynakları (nakit veya kıymetli evrak) ile faaliyetle ilgili fatura, dosya veya defterlerin ise bu kapsamda olmadığı açıktır.

Yine inşaat projesi ve planları, yapının inşasına değil; başlangıcına ait işlemlerdir. Ayrıca inşaat projesi veya planları ya da ilgili belgeler, çoğaltılması çok fazla maliyet gerektirmeyen kıymetlerdir.¹⁵¹ Bu nedenle olsa gerek, söz konusu değerlere ilişkin zararlar, inşaat sigortası teminatının kapsamından çıkarılmıştır (İSGŞ m. A.4.e).

7. Savaş ve Benzeri Çatışmalardan Kaynaklanan Zararlar

Yukarıda tartışıldığı üzere, kargaşalık ve halk hareketleri ile terör eylemlerinden veya bunları önlemeye yönelik yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararların, ek teminat verilmesi şartıyla, sigorta kapsamına alınması mümkündür (İSGŞ m. A.3.e ve g). Buna karşılık, İSGŞ'nin A.4.f maddesinde savaş ile her türlü savaş olayları, istilâ, yabancı düşman hareketleri, savaş ilân edilmiş olsun ya da olmasın yaşanan çarpışma, iç savaş, ihtilâl, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği kolluk ve askerî hareketler sebebiyle meydana gelen bütün ziya ve hasarlar teminat kapsamı dışında tutulmuştur.

İSGŞ'nin A.4.f maddesinin lafzı ve metinde kullanılan terimler oldukça muğlak ve yoruma açıktır. Örneğin savaş teriminden sonra ayrıca her türlü savaş olayı ifadesine yer verilmiştir. Yine ek teminatla sigorta kapsamına alınması mümkün olan kargaşalık, halk hareketi ve terör olayları ile teminat kapsamı dışında tutulan iç savaş, ayaklanma, isyan terimleri arasındaki sınırı belirlemek oldukça güçtür. Hatta meydana gelen olayın, kargaşalık olup olmadığı bile tartışma konusu olabilir.¹⁵² Sigorta hukuku ile uluslararası hukuktaki savaş tanımları da birbirinden farklıdır.¹⁵³ Uyuşmazlık durumunda ise sigorta huku-

¹⁵¹ Ayli, s. 198.

¹⁵² 11. HD, 08.05.1984, E. 1950 K. 2703; 11. HD, 09.11.1984, E. 5055, K. 5398 (Ulaş, s. 36).

¹⁵³ "Sigorta hukuku anlamında savaştan bahsedebilmek için savaşa özgü fiili kuvvet

kundaki tanım esas alınmalıdır.¹⁵⁴ Bu nedenle her bir somut olay kendi şartları içerisinde değerlendirilerek meydana gelen karışıklık veya çatışmanın; bir iş savaş mı yoksa halk hareketi mi olduğuna karar verilmelidir.

Olayın bir savaş veya ayaklanma olduğunun ispat külfeti sigortacıda olmalıdır. Diğer bir ifadeyle meydana gelen olayın sigortacı tarafından; savaş veya savaş olayı, istilâ, yabancı düşman hareketleri, çarpışma, iç savaş, ihtilâl, isyan ya da ayaklanma olduğu ispatlanmadığı sürece çatışmalardan doğan bütün zararlar sigorta kapsamına dâhil olmalıdır.

İSGŞ'nin A.4.f maddesinde sadece sayılan olaylar nedeniyle meydana gelen zararlar değil; aynı zamanda, bu faaliyetlerin gerektirdiği her türlü kolluk ve askerî hareketler sebebiyle meydana gelen bütün zıya ve hasarlar da sigorta kapsamı dışında tutulmuştur.

8. Nükleer Olaylardan Meydana Gelen Zararlar

Türk sigorta hukukunda nükleer olaylardan kaynaklanan zararlar, genel olarak, sigorta teminatının kapsamı dışında tutulmaktadır.¹⁵⁵ İnşaat sigortalarında da “Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer artıklardan veya bunlara atfedilen sebeplerden husule gelen iyonlayıcı radyasyonların veya radyoaktivite bulaşmalarının ve bunların gerektirdiği askerî ve inzibatî tedbirlerin sebep olduğu bütün zıya ve hasarlar” teminat dışında tutulmuştur (İSGŞ m. A.4.g).¹⁵⁶

Ayli'nin belirttiği üzere bu istisna, kural olarak, nükleer enerjinin barışçıl amaçla kullanılması sonucu yapı veya yapının inşasında kullanılan malzemelerde oluşan zararları kapsar. Nükleer silahların kullanılması ise istisna kapsamında değildir.¹⁵⁷ Bununla birlikte, nükleer

kullanma olgusu yeterlidir.” Samim Ünan, Hayat Sigortası Sözleşmesi, İstanbul 1998, s. 186 (Anılış: Hayat Sigortası).

¹⁵⁴ Ünan, Hayat Sigortası, s. 186.

¹⁵⁵ Örneğin bkz. Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları m. 5.2; Yangın Sigortası Genel Şartları m. 4.2; Elektronik Cihaz Sigortaları Genel Şartları m. 3.b; Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m. A.7.ç.

¹⁵⁶ Bu tercihin gerekçesini, nükleer olaylardan meydana gelen zararların yüksekliği nedeniyle prim hesaplanmasının zorluğu ve sigortalıya getireceği maliyet şeklinde açıklamak yanlış olmayacaktır.

¹⁵⁷ Ayli, s. 208.

silahın savaş esnasında kullanılması durumunda zarar, bu kez de savaş istisnası nedeniyle kapsam dışında kalacaktır.

9. Kamu Otoritesince Yapılan Tasarruflar Sonucu Oluşan Zararlar

İnşaat faaliyeti devamı sırasında yetkili kamu otoritelerince; kamulaştırma, imar planının değiştirilmesi veya ruhsatın iptali gibi kişiler bakımından zararlı sonuçlar doğuran tasarruflarda bulunulabilir.¹⁵⁸ Yetkili kamu otoritesi tarafından yapılan bu tür tasarruflardan ileri gelen zararlar da inşaat sigortası teminatının dışında tutulmuştur (İSGŞ m. A.4.ğ).¹⁵⁹

Kamu otoritesi tarafından yapılan bu türden tasarrufların, olağan zamanda veya olağanüstü hâl durumunda yapılmasının bir önemi yoktur. Tasarrufun meşru¹⁶⁰ ve meydana gelen zarar ile tasarruf arasında illiyet bağının bulunması yeterlidir.¹⁶¹

10. Plan, Proje veya Hesap Hatasından Kaynaklanan Zararlar

İSGŞ'nin A.4.h maddesinde "*plan, proje veya hesap hatasından dolayı sigortalı mallarda meydana gelecek fiziksel ziya ve hasarlar*" inşaat sigortası teminatının kapsamı dışında tutulmuştur.¹⁶² Uygulamada ise sigorta şirketlerinin, plan veya projeyi hazırlayan kişilerin uzmanlığına bağlı olarak, bu tür zararları teminat kapsamına aldıklarını ancak oldukça yüksek miktarda prim talep ettikleri bildirilmektedir.¹⁶³

İSGŞ'nin A.4.h maddesinde plan, proje ve hesap hatası ifadesi kullanıldığından, söz konusu istisna, projenin çizilmesi yanında uygulan-

¹⁵⁸ Güner, s. 51.

¹⁵⁹ 11. HD, 19.02.2001, E. 10278, K. 1396 (Lale - Akgül, s. 571). İngiltere'de de konunun öneminin çok iyi anlaşmadığı, ancak İngiltere dışında konuyla ilgili canlı bir piyasanın bulunduğu ilişkin bkz. Levine - Haar, s. 88.

¹⁶⁰ Aksi yönde bkz. Şeker, s. 144. Yazar, denizyoluyla yük taşıma kapsamında, kamu otoritesinin gerçekleştirdiği bir tasarruftan bahsedebilmesi için işlemin herhangi bir resmî organ tarafından yapılmasının yeterli olduğunu düşünmektedir.

¹⁶¹ Ayli, s. 209.

¹⁶² Söz konusu tercihin genel gerekçesi, bu tür işlemlerin çoğunlukla müteahhidin dışında uzman mimar ve mühendisler vasıtasıyla yürütülmesi ve inşaatın bilinen bilgi ve tekniğe göre tamamlanmasına hizmet etmesi şeklinde açıklanabilir. Ayli, s. 210.

¹⁶³ Güner, s. 49.

masındaki hatalardan ileri gelen zararları da teminat dışında bırakır.¹⁶⁴ Madde metninde sadece sigortalı mallarda meydana gelen “fiziksel zıya ve hasarların” teminat dışında kaldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, hatalı plan veya proje nedeniyle uğranılan diğer zararlar da sigorta teminatı dışında olmalıdır. Zararın plan, proje veya hesap hatasından dolayı meydana geldiğinin ispat külfeti ise; yine bunu ileri süren sigortacıda olmalıdır.

Yukarıda vurgulandığı gibi poliçede MR Kloz 115’e atıf yapılması durumunda taraflar, İSGŞ’nin A.4.h maddesini, “h) plan, proje ve hesap hatasından dolayı oluşan kayıp ve zararların onarımı, değiştirilmesi veya düzeltilmesi için yapılan masraflar istisnadır. Ancak bu istisna, hasardan doğrudan doğruya ve hemen etkilenen sigortalı değerlerle sınırlı olup, doğru/kusursuz inşa edilmiş sigortalı değerlerde aynı nedenle oluşan kayıp ve hasarlar için bu istisna hükmü uygulanmayacaktır” şeklinde kabul etmiş sayılırlar.¹⁶⁵

MR Kloz 115’in lafzından da anlaşılacağı üzere kloz sadece plan veya proje hatası nedeniyle meydana gelen zararı sigorta kapsamı dışında bırakır. Hasara bağlı olarak kusursuz şekilde inşa edilmiş sigortalı değerlerde meydana gelen zararlardan dolayı sigortacının sorumluluğu devam eder.¹⁶⁶ Buna karşılık, kloz gereği sadece doğrudan zararlar sigorta teminatına dâhil olup; dolaylı zararlar (netice zararları) teminat kapsamı dışındadır.

11. Kusurlu Malzeme veya İşçilikten İleri Gelen Zararlar

Kural olarak, sigorta edilen malın ayıbından doğan hasarlar sigorta kapsamına dâhil değildir [TTK m. 1453(2)]. Bu genel kurala ek olarak İSGŞ’nin A.4.1 maddesinde de “Malzemenin bozukluğundan, ayıbından veya kusurlu işçilik neticesinde olan hasarlar(ın)” sigorta teminatı dışında olduğu açık şekilde tekrarlanmıştır.

¹⁶⁴ İsviçre hukukunda ise hatalı proje nedeniyle meydana gelen zararlar sigorta kapsamına dahil olduğu ancak sigorta şirketlerinin konu hakkında hassas davrandıkları bildirilmektedir. Wassmer, s. 41.

¹⁶⁵ Ayrıntılı değerlendirme için bkz. Karayalçın, “İnşaat Montaj”, s. 110.

¹⁶⁶ “MRe 115 klozundan ... bu istisnanın sayılan kusurlardan kaynaklanan ve hasardan doğrudan doğruya ve hemen etkilenen yerlerle olduğunun, buna karşılık anılan kusurların doğru inşa edilmiş sigortalı değerlerde aynı nedenle oluştu- racağı kayıp ve hasarların teminata dahil edildiğinin anlaşılmasının gerekmesine ...” 11. HD, 26.10.2010, E. 655, K. 10844 (Lale - Akgül, s. 572).

İnşaat sigortası anlamında bozuk veya ayıplı malzeme terimi, görevini yerine getirme özelliğini yitirmiş veya gerekli vasfı taşımayan malzemeleri ifade eder. Hatta yanlış malzeme seçimi veya henüz yerince tecrübe edilmemiş malzemelerin kullanımı da bu kapsamda kabul edilmelidir.¹⁶⁷

İSGŞ'nin A.4.1 maddesinde düzenlenen istisna sadece kusurlu malzeme veya işçilik sonucu ortaya çıkan zararları sigorta teminatı dışında bırakır. Kusurlu malzeme veya işçilik nedeniyle meydana gelen zararın, ayıpsız malzeme ve hatasız işçilikle doğru şekilde inşa edilmiş sigortalı diğer değerlerde oluşturacağı zararlar ise sigorta teminatına dâhildir (İSGŞ m. A.4.1). Örneğin, yanlış ve kusurlu bir işçilikle inşa edilen beton kalıpların çökmesi sonucu sıvı çimentonun tamamının yere akması ve bu nedenle alt katlarda bulunan tuğlaların kullanılmaz hâle gelmesi durumunda; sadece kalıptan yere dökülen çimento zararı sigorta teminatı dışındadır. Çimentonun dökülmesi nedeniyle kullanılmaz hâle gelen tuğla zararından dolayı sigortacının sorumluluğu devam eder¹⁶⁸.

12. Makine ve Teçhizat Arızalarından Doğan Zararlar

Yapının inşasında kullanılan iş makinelerinde meydana gelen zararların ek teminat ile sigorta kapsamına alınması mümkün iken (İSGŞ m. A.3.a); harici etken olmaksızın makine veya teçhizattaki mekanik veya elektrik arızası sonucu oluşan zararlar, sigorta teminatının kapsamı dışında bırakılmıştır (İSGŞ m. A.4.i). Sigortacının sorumluluktan kurtulabilmesi için zararın mekanik veya elektrik arızasından meydana gelmesi yeterli¹⁶⁹ olup; arızanın yağlama veya bakım eksikliği gibi kusurlu bir nedenden kaynaklanması zorunlu değildir.

İSGŞ'nin A.3.i maddesinde belirtilen istisna sadece mekanik ve elektrik arızası nedeniyle inşaatın yapılmasında kullanılan makine ve teçhizattaki zarara ilişkindir. Dahili bir sebeple arızalanan bir makine veya teçhizatın; bu sebeple sigorta kapsamındaki başka bir değere vermiş olduğu zararlar sigorta teminatına dâhildir. Bu açıdan, üst katlara malzeme taşımak üzere kullanılan sabit vince ait makara sisteminde-

¹⁶⁷ Ayli, s. 216.

¹⁶⁸ Benzer örnekler için bkz. Ayli, s. 218.

¹⁶⁹ Ayli, s. 168.

ki arıza nedeniyle taşıma sisteminin aşağı düşmesi durumunda, yere düşen taşıma sistemi dâhil olmak üzere vinçte oluşan zarar sigorta teminatı dışında kalırken; düşme nedeniyle sigorta kapsamında oluşan diğer zararlar sigorta teminatına dâhil olacaktır.

13. Kast veya Ağır İhmalden Kaynaklanan Zararlar

İSGŞ'nin A.4.j maddesinde “*Sigortalının veya onun yerine kaim olan sorumlu kişinin, kastı ve ayrıca sözleşme varsa ağır kusurundan kaynaklanan*” zararların, inşaat sigortası teminatının dışında olduğu belirtilmektedir. Mevcut istisna olmasaydı dahi; aynı sonuca, rizikonun gerçekleşmesinde kusura ilişkin sigorta hukukunun genel ilkeleri uyarınca da ulaşmak mümkündü. Bununla birlikte, 1956 tarihli eTTK'nın¹⁷⁰ 1278. maddesi hükmünü yansıtan İSGŞ'nin A.4.j maddesi, rizikonun gerçekleşmesinde kusuru düzenleyen TTK'nın 1429(1) maddesiyle iki hususta farklılık göstermektedir.

Bunlardan birincisi, sözleşmede ağır kusurdan kaynaklanan zararların teminat kapsamı dışında tutulmasıdır. Oysaki TTK'nın 1429(1) maddesinde sadece ihmal terimi kullanılmıştır. Bilindiği üzere ihmal; kasıt dışındaki diğer kusur hâlini dolayısıyla ağır kusur da kapsar.¹⁷¹ Bu anlamda sigortacı, sözleşmede kararlaştırılması şartıyla¹⁷², sigortalı veya onun yerine kaim olan sorumlu kişinin ihmalden kaynaklanan zararlardan da sorumluktan kurtulabilir.

İkincisi ise sigortacının kasıt nedeniyle meydana gelen zararlardan doğan sorumluluğudur. TTK'nın 1429(1) maddesinde sigorta ettiren ve sigortalının kastı terimi kullanılmasına karşılık İSGŞ'nin A.4.j maddesinde sigortalının veya onun yerine kaim olan sorumlu kişi terimi tercih edilmiştir. Genel anlamda “sigortalı yerine kaim olan sorumlu kişi” terimi, özel izne gerek olmaksızın sigorta sözleşmesine konu yerde inşaat faaliyetlerini yönetme ve çalışanlara talimat verme yetkisine sahip kişileri gösterir. Bu hâliyle sigortalı veya onun yerine kaim olan sorumlu kişi terimi, TTK'nın 1429(1) maddesinde kullanılan

¹⁷⁰ 1956 tarihli eTTK için bkz. RG, 09.07.1956 Sayı: 9353.

¹⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fikret Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, B. 18, Ankara 2015, s. 569.

¹⁷² Sözleşmede açıkça kararlaştırılmadıkça sigortalı veya onun yerine kaim kişilerin ağır kusurunun bulunması, sigorta tazminatında indirim nedeni olamaz. 11. HD, 08.11.1999, E. 6930, K. 8903 (Ulaş, s. 428).

“hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişi” teriminden daha dardır. Bu açıdan ticarî temsilci, inşaat sorumlusu, şantiye şefi, sorumlu mühendis sigortalı yerine kaim kişi olarak kabul edilirken; sigorta ettirenin hizmetindeki işçiler bu nitelikte kişi olarak kabul edilmemelidir.¹⁷³

Sonuç olarak, iki düzenleme birlikte yorumlandığında, sigortacı; sigorta ettiren veya sigortalı ile bunların hukuken fiillerinden oldukları kişilerin ya da sigortalı yerine kaim olan sorumlu kişinin kastından doğan zararlardan sorumlu olmamalıdır.

14. Dolaylı Zararlar

Yukarıda vurgulandığı gibi inşaat sigortaları, bir mal sigortasıdır. Dolayısıyla sigortacının sorumluluğu, sigorta konusu değerde meydana gelen doğrudan zararlarla sınırlıdır. Kâr kaybı başta olmak üzere diğer dolaylı zararlar (netice zararları), sigorta teminatının kapsamı dışındadır.¹⁷⁴ Bu genel kurala rağmen, İSGŞ'nin A.4.k maddesinde, açık şekilde, “İnşaatın gecikmesinden, kısmen veya tamamen durmasından, taahhüdün tamamlanamamasından, akdin feshinden veya cezaî şartların uygulanmasından ileri gelen zararlar dâhil kâr kaybı ve estetik kusurlar gibi her türlü netice zararları(nın)” sigorta teminatının kapsamının dışında olduğu belirtilmiştir.

İSGŞ'nin A.4.k maddesinde herhangi bir istisna belirtilmediğinden, dolaylı zararın meydana gelmesinde müteahhidin kusurunun bulunup bulunmamasının bir önemi olmamalıdır. Zaten müteahhide yüklenemeyen bir kusurun olmaması durumunda tazmin yükümlülüğü doğmayacağından, sigorta tazminatı da gündeme gelmeyecektir. Maddede sayılanların haricindeki zararların ise ek sözleşmeyle sigorta teminatı kapsamına alınması mümkün olmalıdır.¹⁷⁵

a) İnşaatın Gecikmesinden Doğan Zararlar

Eser sözleşmelerinde, inşaat sözleşmesinin konusunu oluşturan eserin kararlaştırılan sürede teslimi beklenir. Bu sürenin geciktirilmesi durumunda ise başta temerrüt hükümleri olmak üzere (TBK m. 117

¹⁷³ Ayli, s. 228.

¹⁷⁴ Güner, s. 60.

¹⁷⁵ Örneğin teminat kapsamına giren bir değerde oluşan zararının giderilmesinin gerektirdiği fazla çalışma ücretlerinin sigorta kapsamına alınması gibi (İSGŞ m. A.3.ç). Ayrıca bkz. Ayli, s. 230; Güner, s. 59.

vd.) cezaî şart ve diğer yaptırımlar gündeme gelebilir.¹⁷⁶ Somut olaya göre de kusurlu müteahhit, gecikmeden ileri gelen bu zararları tazminle yükümlü kalabilir. Müteahhidin inşaatın zamanında bitirilmemesi nedeniyle ödemek zorunda kalacağı bu tür zararlar, inşaat sigortası teminatının kapsamı dışında tutulmuştur.

b) İnşaatın Kısmen veya Tamamen Durması

İşe zamanında başlanmasına rağmen müteahhit, sözleşme hükümlerine aykırı olarak işi geciktirebilir. Yine iş sahibine yüklenemeyecek bir sebepten ötürü müteahhidin kararlaştırılan zamanda işi bitiremeyeceği açıkça anlaşılabilir. Bu durumda iş sahibi, istemesi hâlinde, teslim için belirlenen süreyi beklemeden sözleşmeden dönebilir [TBK m. 473(1)]. Sözleşmeden dönülmesi durumunda müteahhit, başta karşı tarafın zararını olmak üzere pek çok doğrudan ve dolaylı zarara maruz kalabilir. Müteahhidin bu nedenle ödemek zorunda kalacağı zararlar da sigortacının tazmin yükümlülüğünün kapsamı dışındadır.

c) Taahhüdün Tamamlanamamasından Doğan Zararlar

Sözleşme konusu yapının öngörülen sürede tamamlanıp teslim edilmesine rağmen, sözleşmede öngörülen yan edim yükümlülükleri (çevre düzenlemesi, temizlik vb.) yerine getirilmemiş olabilir. Bu tür yükümlülüklerin sözleşmede öngörüldüğü şekilde yapılmaması nedeniyle müteahhidin uğrayacağı doğrudan ve dolaylı zararlar da sigorta sözleşmesinin kapsamı dışında tutulmuştur.

d) Sözleşmenin Feshinden Doğan Zararlar

İş sahibinin haklı nedenle sözleşmeyi feshetmesi durumunda uğraması muhtemel menfi zarar başta olmak üzere, müteahhidin uğrayacağı diğer zararlar (malzemelerin sökülmesi, faiz vb.)¹⁷⁷ inşaat sigortasının teminatı dışındadır.

¹⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cengiz Kostakoğlu, İçtihatlı İnşaat Hukuku ve Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmeleri, B. 6, İstanbul 2008, s. 635 vd.; Efrail Aydemir, Eser Sözleşmesi ve İnşaat Hukuku, Ankara 2009, s. 432 vd.

¹⁷⁷ Bu konuda ayrıca bkz. Fikret Eren, "İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi", İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1996, s. 89-103; Serkan Ayan, İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdü, Ankara 2008, s. s. 171 vd.; Leyla M. Kurt, Yüklenicinin Eseri Teslim Borcundan Temerrüdü, Ankara 2012, s. 183 vd.; Yusuf Büyükay, Eser Sözleşmesi, B. 2, Ankara 2014, s. 193 vd.

e) Ceza Koşulunun Uygulanmasından Doğan Zararlar

Diğer sözleşmelerde olduğu gibi inşaat sözleşmesinde de seçimlik, ifaya eklenen veya dönme ceza koşulu kararlaştırılabilir.¹⁷⁸ Müteahhidin ödemek zorunda kalacağı bütün ceza koşulları da sigorta teminatı dışındadır. Ceza koşulunun geç ifadan veya haklı nedenle fesihden doğmasının bir önemi yoktur.

f) Kâr Kaybı Zararları

İnşaat sigortalarında, kaynağı ne olursa olsun, sigortalının uğrayacağı her türlü kâr kayıpları, sigorta teminatının kapsamı dışındadır (İSGŞ m. A.4.k). Bu anlamda sadece müteahhidin kusuru nedeniyle inşaatın geciktirilmesi ve sözleşmenin feshi nedeniyle uğranılan zararlar değil; müteahhde yüklenemeyecek bir sebepten hatta teminat kapsamındaki riziko nedeniyle uğranılan kâr kayıplarından da sigortacı sorumlu değildir.

g) Estetik Kusurundan Doğan Zararlar

Genel olarak estetik kusurların yapı eserinin kabulünden kaçınılması gerektirecek kadar önemli görünmediği bildirilse¹⁷⁹ de somut olayın özelliklerine göre¹⁸⁰ eserin ayıplı olması durumunda iş sahibi seçimlik haklara sahip olabilir (TBK m. 475). Bu hakların kullanılması nedeniyle müteahhidin uğrayacağı zararlar da diğer dolaylı zararlar gibi sigorta teminatının kapsamı dışında tutulmuştur (İSGŞ m. A.4.k).

¹⁷⁸ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için özellikle bkz. Hasan S. Ozanoğlu, "İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlı İfaya Eklenen Cezaî Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1999, C. III, S. 1-2, s. 60-117.

¹⁷⁹ "Eserdeki önemsiz bozukluğun sadece göz zevkini bozup eserin değerini herhangi bir surette düşürmediği halde durum böyledir." Ayhan Uçar, *İstisna Sözleşmesinde Müteahhidin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu*, Ankara 2003, s. 132; "... (E)serdeki ayıbın önemsiz olması ... münferit olayda hakkın kötüye kullanımı (MK mad. 2/II) teşkil edebilir. Özellikle nefaset eksikliklerinde durum böyledir." Zariye Şenocak, *Eser Sözleşmesinde Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı*, Ankara 2002, s. 105.

¹⁸⁰ Teknik şartnamede belirtilmeyen durumlarda inşaatın niteliği dikkate alınarak estetik kusurun, eseri ayıplı hâle getirip getirmediğine bakılmalıdır. Örneğin lüks bir otel inşaatında yüksek kalitede fayanslar kullanılması beklenir. Bu konuda bkz. Öz, s. 192.

15. Biyolojik veya Kimyasal Kirlenme Zararları

Yukarıda değinildiği üzere, ek sözleşmeyle, terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararların sigorta teminatına dâhil edilmesi mümkündür (İSGŞ m. A.3.g). Bununla birlikte İSGŞ'nin A.4.1 maddesinde "3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj sonucunda oluşan veya bu eylemleri önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle oluşacak bütün zararlar" sigorta teminatının kapsamı dışında tutulmuştur. Maddede sadece terör eylemlerinden bahsedildiğinden, terör eylemi dışındaki biyolojik veya kimyasal kirlenme zararları, ek sözleşme olmaksızın, sigorta kapsamına dahil olmalıdır.¹⁸¹

SONUÇ

İnşaat sigortaları ülkemizde de "bütün riskler" sigortası şeklinde uygulandığından, poliçede açık şekilde teminat dışında tutulduğu belirtilmeyen bütün rizikolar, sigorta teminatının kapsamına dâhildir. Bununla birlikte, bu kapsam genişliği, inşaat sigortalarının sınırsız bir teminat sağladığı şeklinde yorumlanmasını gerektirmez. Zira İSGŞ'de sigorta teminatının kapsamına ilişkin sınırlandırıcı hükümler ayrıca düzenlenmiştir.

TTK'nın 1404. maddesindeki temel kurala ek olarak, inşaat sigortası teminatının kapsamına ilişkin ilk önemli sınırlandırma zaman bakımından sınırlandırmadır. Zira sigorta konusu yapının, iş sahibince geçici kabulünün yapılması veya kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, poliçede kararlaştırılan şekli sürenin sona ermesi beklenilmeden, sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona erer. Sigorta poliçesinde bakım devresi teminatı kabul edilmemişse; bu andan itibaren meydana gelen bütün zararlar sigorta teminatının kapsamı dışında kalır. Muhtemel hak kayıplarının önlenmesi açısından, tarafların bu hususta dikkatli olmaları oldukça önemlidir.

¹⁸¹ Ayli, s. 236.

İkinci temel sınırlama yer bakımından sınırlamadır. Sigortacının sorumluluğu, kural olarak, sigorta konusu değerlerin inşaat sahasına boşaltılmasıyla başlar. Yine sigortacılar, kural olarak, bu değerlerin inşaat sahasında iken uğradıkları zararlardan sorumludur. Bununla birlikte, sigorta kapsamındaki değerlerin daha sonra inşaat sahası dışına çıkarılması, onların mutlak surette sigorta teminatının kapsamından çıkması sonucunu doğurmamalıdır. Bu husustaki muhtemel sorunlar, her bir somut olayın kendine özgü koşulları çerçevesinde, TTK'nın 1445(5) maddesine göre çözümlenmelidir.

Diğer önemli bir sınırlandırma İSGŞ'nin A.3 ve A.4 maddelerinde sayılan ve kural olarak teminat kapsamı dışında sayılan hususlardır. Taraflar, İSGŞ'nin A.3 maddesinde sayılan hususları ek sözleşmeyle teminat kapsamına alabileceği gibi doğrudan MR Klozlarına atıf yapabilme imkânına da sahiptir. İSGŞ'nin A.4 maddesinde sayılan istisnalar ise kesin olarak inşaat sigortası teminatının kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak tarafların, maddede sayılan ancak emredici hükümlere aykırı olmayan istisnaları sigorta teminatının kapsamına almalarının önünde hukukî bir engel olmamalıdır.

Son sınırlandırma ise taraflar iradelerinden kaynaklanan sınırlandırmadır. Zira taraflar, irade serbestisi ilkesi uyarınca, TTK'nın 1404. maddesi ile TBK'nın 27. maddesi aykırı olamamak şartıyla, inşaat sigortası teminatının kapsamını serbestçe belirleme hakkına sahiptir. Taraflar, bazı rizikoları tamamıyla sigorta teminatının kapsamının dışına çıkarılabilecekleri gibi; belli şartlara bağlayabilirler. Yargıtay da bu tür özel sınırlandırma ve şartları geçerli olarak kabul etmektedir.

Kaynakça

- Akçar Nihan, "İnşaat Sigortası Sözleşmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004.
- Algün Ayşe Ö., "İnşaat (Bütün Riskler) Sigortası", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.
- Altun Muhsin, "Kamu Yapım İşlerinde Müteahhitlerin "All Risks" Sigorta Yükümlülüğü", *Sayıştay Dergisi*, 1999, S. 32, s. 54-60.
- Ayan Serkan, İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdü, Ankara 2008.
- Aydemir Efrail, Eser Sözleşmesi ve İnşaat Hukuku, Ankara 2009.
- Ayli Ali, İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko, Ankara 2012.

- Bunni Nael G., Risk and Insurance in Construction, B. 2, Londra 2003.
- Büyükay Yusuf, Eser Sözleşmesi, B. 2, Ankara 2014.
- Can Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku, B. 3, Ankara 2009 (Anılış: Özel Sigorta).
- Can Mertol, Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukukî Esaslar, Ankara 2012.
- Cunningham F. Malcom - Fischer Amy L., "Insurance Coverage in Construction - The Unanswered Question", *Tort and Insurance Law Journal*, 1998, Vol. 33, I. 4, s. 1063-1106.
- Çeker Mustafa, Sigorta Hukuku, B. 13, Adana 2016.
- Duman İ. Hasan, İnşaat Hukuku, B. 7, Ankara 2015.
- Eren Fikret, "İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi", İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1996, s. 89-103.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, B. 18, Ankara 2015.
- Galganski Terry J., "Owners and Contractors Protective Liability: An Insurance Tool in Construction", *The Construction Lawyer*, 1995, Vol. 15, s. 8-16.
- Geyik Hünkar B., "İnşaat All Risk Sigortalarında Risk Değerlendirmesi ve Uygun Fiyatlandırma İçin Öneriler", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2011.
- Güner Meltem D., "Yapı Sigortalarında Teminatın Kapsamı", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000.
- Hogarth Robert (ed.), Insurance Law for the Construction Industry, Oxford 2008.
- Hilliker Gordon, "All Risk Insurance - Insuring the Unknown", *Advocate Vancouver*, 1984, Vol. 42, s. 569-573.
- Kaner İnci D., "Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike ile İlgili Görevleri", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1994, C. LIV, S. 1-4, s. 303-319.
- Karayalçın Yaşar, "Taşıma Sigortalarında "All Risks" (Bütün Riskler) Klozu", Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara 1984, s. 199-225 (Anılış: "All Risks").
- Karayalçın Yaşar, "İnşaat Montaj "All Risks" Sigortası", Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler, C. V, Ankara 1997, s. 109-115 (Anılış: "İnşaat Montaj").
- Kaya Ferudun (ed.), Sigortacılık, B. 3, İstanbul 2013.
- Kender Rayegân, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, B. 12, İstanbul 2013.
- Kostakoğlu Cengiz, İctihatlı İnşaat Hukuku ve Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmeleri, B. 6, İstanbul 2008.
- Kurt Leyla M., Yüklenicinin Eseri Teslim Borcundan Temerrüdü, Ankara 2012.
- Kelley Gail S., Construction Law: An Introduction for Engineers, Architects, and Contractors, New Jersey 2013.
- Lale Müktedir - Akgül İhsan, Sigorta Hukuku, C. I, Ankara 2011.
- Levine Marshall - Haar Roger T., Construction Insurance and UK Construction Contracts, B. 2, Oxon 2008.
- Memiş Tekin, Yangın Sigortasında Riziko, Ankara 2001.

- Metezade Zihni, "İnşaatın Doğan Sorumluluk ve Zarar Sigortaları (Yapı Sigortaları)", *Sigorta Hukuku Dergisi*, 1999, S. I, s. 68-89.
- Metezade Zihni, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991.
- Nomer Cahit, *Contractors' "All Risks" Sigortaları*, İstanbul 1966.
- Ozanoğlu Hasan S., "İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlanan İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1999, C. III, S. 1-2, s. 60-117.
- Öz M. Turgut, *İnşaat Sözleşmesi ve İlgili Mevzuat*, İstanbul 2016.
- Şenocak Zarife, *Eser Sözleşmesinde Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı*, Ankara 2002.
- Şimşek Edip, "Devlet İhale Kanunu Açısından İnşaat Sözleşmeleri", *İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer)*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1996, s. 179-216.
- Şeker (Öğüz) Zehra, *Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı*, İstanbul 2001.
- Roberts Lauren E., "All-Risk Property Insurance: Problems in Determining the Scope of Coverage", *Insurance Counsel Journal*, 1986, Vol. 53, s. 88-107.
- Uçar Ayhan, *İstisna Sözleşmesinde Müteahhidin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu*, Ankara 2003.
- Ulaş Işıl, *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*, B. 8, Ankara 2012.
- Ünan Samim, *Hayat Sigortası Sözleşmesi*, İstanbul 1998(Anılış: Hayat Sigortası) .
- Ünan Samim, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, C. I*, İstanbul 2016.
- Wassmer Louis, *Contractors' All Risks Insurance*, Zürih 1998.
- Yongalık Aynur, *Çevre Sorumluluk Sigortası*, Ankara 1998.